

**Between Absolute
Poverty and Welfare**

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ SI BUNĂSTARE

MANUELA SOFIA STĂNCULESCU

Various researches and statistics have shown the decline of consumption within Romanian households during the transition period, the huge percentage of food expenditure (60% of total expenditure) and the decrease in the number of employees. Under these circumstances, can we speak anymore about quality of life in Romania? This article intends to provide an answer to this question analyzing the relation between poverty (objective and subjective defined) and the quality of life as it is perceived by the subjects of a questionnaire survey representative at the national level.

Cum trăiesc români? Răspunsul cel mai frecvent auzit pe stradă sau vehiculat prin toate mijloacele de comunicare în masă la întrebare pare a fi, fără echivoc, "Românii trăiesc rău!". Conform Raportului Național al Dezvoltării Umane¹, în România, comparativ cu alte țări central și est-europene, costurile tranzitiei au fost mai mari. "Cea mai mare parte a inegalităților moștenite din regimul anterior s-au accentuat. Inechitatea s-a dezvoltat în forme noi și a căpătat dimensiuni care amenință să producă fracturi ireversibile în societate." Configurația veniturilor populației indică îndepărarea de structura economiilor dezvoltate. Consumul final al gospodăriilor a scăzut, iar ponderea cheltuielilor alimentare este foarte mare (60% în medie). România este confruntată cu o criză a ocupării forței de muncă (populația ocupată a scăzut, în același timp accentuându-se procesele de subocupare). Fenomenul de polarizare a veniturilor s-a accentuat, șomajul s-a concentrat în câteva zone compacte, iar sărăcia a crescut.

Mai are sens să vorbim de calitatea vieții românilor? Prezentul studiu dorește să ofere un răspuns nuanțat la aceasta întrebare. În acest scop, ne centram pe relația dintre sărăcie definită obiectiv/subjectiv și calitatea percepță a vieții.

Conceptul de "calitatea vieții"

Calitatea vieții este "ansamblul condițiilor fizice, economice, sociale, culturale, politice, de sănătate în care trăiesc oamenii, conținutul și natura activităților

pe care le desfășoară, caracteristicile relațiilor și proceselor sociale la care participă, bunurile și serviciile la care au acces, modelele de consum adoptate, modul și stilul de viață, evaluarea gradului în care împrejurările și rezultatele corespund așteptărilor populației, stările subiective de satisfacție / insatisfacție, fericire, frustrare." (Ioan Mărginean²)

Dimensiunea evaluativă este definiție conceptului de "calitatea vieții" (C. Zamfir³). Structura conceptului este constituită din două elemente distincte:

o stare = "viața" oamenilor așa cum este ea la un moment dat;

un set de criterii de evaluare (necesități, valori, așteptări) = filtre ale evaluării. La nivelul cel mai general, activitățile umane sunt rezultatul combinației între "condițiile vieții" și "inițiative individuale".

Condițiile vieții reprezintă cîmpul de oportunități/constrângeri ale acțiunii umane și sunt formate din *cadre și resurse*. Cadrele se referă la contextul general în care activitatea individului este desfășurată (condițiile ecologice + status biologic). Resursele se referă la bunurile disponibile individului, pe care acesta le poate utiliza ca instrumente ale acțiunii sale (resurse materiale + sociale + simbolice atât la nivel societal, comunitar cât și individual).

Pe de altă parte, acțiunea cotidiană a indivizilor este orientată de inițiative, adică de combinația între scopuri și mijloacele de atingere ale acestora. Individul își construiește activ propria viață acționând într-un cîmp de scopuri, mai mult sau mai puțin validate social, între care trebuie să delibereze, dar și într-un spațiu al alternativelor strategice asociate fiecărui scop, între care trebuie să decidă.

Condițiile vieții sunt percepute în funcție de scopurile, planurile și cunoștințele subiectului, de aceea, aceeași circumstanță are efecte diferite pentru oameni

diferiți. Alternativele sociale pe care le oferă societatea și modul în care individul le percepse vor conduce la anumite cupluri scop-mijloc de realizare care îi vor orienta acțiunea.

Cel de-al doilea element structural al conceptului de *calitatea vieții* se referă la criteriile de evaluare, care reprezintă elementele constitutive ale universului simbolic. Viața individului este sau nu este de "calitate" doar prin raportarea stării la aceste criterii. Evaluările, definițiile și percepțiile sunt mediate de aceste criterii, care la rîndul lor sunt determinate de: a) stereotipurile sociale și b) de propriile așteptări, valori, opțiuni.

Satisfacția/insatisfacția este starea de confort/disconfort psihic rezultată în urma procesului de confruntare a stării de fapt la scopuri și așteptări. Ca urmare, starea de satisfacție/insatisfacție influențează puternic acțiunea individului și este un indicator important al calității vieții sale, atât la nivel global cât și la nivelul diferențierelor sfere și componente ale vieții.

Măsurarea calității vieții

În concordanță cu structura conceptului de *calitatea vieții*, indicatorii care se folosesc pentru măsurarea acestora vor fi sinteza dintre indicatorii corespunzători celor două elemente distincte ale conceptului. Astfel, avem indicatori de stare și indicatori de evaluare, iar sinteza acestora vor fi indicatori ai calității vieții. Pe de altă parte, avem indicatori obiectivi și indicatori subiectivi. Acești indicatori pot fi plasati fie la nivel supraindividual (societal, regional, comunitar), fie la nivelul individului. Prin urmare, schema tipurilor de indicatori folosite în determinarea calității vieții se prezintă astfel:

ÎNTRE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Indicatori de:	STARE		EVALUARE	
	obiectivi	subiectivi	obiectivi	subiectivi
nivel supraindividual	1.1		1.3	
nivel individual	2.1	2.2	2.3	2.4

Trebuie făcută precizarea că orice indicator subiectiv (2.2, 2.4) este în fapt o combinație între un indicator de stare și unul de evaluare, deci nu există indicatori subiectivi "puri". Indicatorii calității vieții sunt combinații ale indicatorilor de stare și de evaluare, unde unul sau ambii pot fi obiectivi sau subiectivi.

Cu privire la indicatorii obiectivi ai criteriilor de evaluare la nivel supraindividual și individual (1.3, 2.3) autorul afirmă: "Majoritatea criteriilor de evaluare implicate în estimarea calității vieții nu sunt încă determinabile cu mijloacele obiective ale științei" și nu există încă "o bază de elaborare a instrumentelor de determinare empirică a criteriilor de evaluare ale diferențelor colectivități, grupurilor sociale sau persoane".

Estimarea calității vieții prin indicatorii obiectivi de stare (1.1) oferă doar o imagine parțială asupra calității vieții, nefiind concepuți cu scopul specific de evaluare a acesteia; se referă într-o măsură redusă la eficiența activităților sociale și produselor acestora; pentru a putea acoperi diversitatea componentelor vieții ar fi necesari prea mulți astfel de indicatori (C.Zamfir).

În ciuda acestor neajunsuri, este indiscutabil că diferențelor comunități, grupuri le sunt asociate resurse și probleme specifice, care determină calitatea vieții individului atât prin influențarea stării cât și prin influențarea valorilor și așteptărilor acestuia. Ca urmare, analiza de maximă relevanță pentru evaluarea calității vieții ar fi o analiză multinivel care să utilizeze indicatori supraindividuali atât la un nivel mediu cât și la nivel național. Problema ar fi determinarea combinației de indicatori supraindividuali cu maximă relevanță pen-

tru calitatea vieții, cât și a nivelului de agregare adecvat fiecărui. Consider că o grilă care poate fi folosită, chiar dacă nu a fost elaborată în acest sens, este cea a ariilor culturale elaborată de către D.Sandu⁵ și publicată în 1996.

"Conceptul de *calitatea vieții* se referă la *viața persoanei umane individuale*. Obiectivul său este în mod direct individul, iar nu colectivitatea. Se poate vorbi despre calitatea vieții unei colectivități sau a unui grup social *doar ca medie a calității vieții membrilor individuali ai acestora, iar nu ca despre ceva ce ar putea fi asociat în mod general respectivei colectivități sau grup social*" (C. Zamfir, *op. cit.*, p.46). Orientat de aceste considerații studiul de față se plasează la nivelul individului și va utiliza preponderent indicatori de calitate a vieții subiectivi și parțiali (care se referă la calitatea diferențelor sfere ale vieții). Deoarece universul de referință al acestui studiu este populația din România, iar perspectiva temporală este restrânsă la anul 1996, voi folosi pentru estimarea calității vieții preponderent indicatori relativi (și nu absoluchi), care se referă doar la gradul de satisfacere a necesităților și așteptărilor populației studiate, așa cum existau ele în mod real în 1996.

"Multitudinea factorilor care contribuie la variația calității vieții, complexitatea mecanismelor prin care aceștia acționează fac din analiza calității vieții o problemă mai mult empirică decât teoretică."⁶ Drept urmare, prezentul studiu va fi preponderent empiric și se va baza pe datele cercetării *Diagnoza calității vieții*, realizată în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții sub coordonarea lui Ioan Mărginean, în anul 1996. Populația studiată cuprinde 1511 subiecți, în fapt tot atâtea

<i>Individ</i>	<i>Gospodăria familială</i>	<i>Individ + Gospodărie</i>
Variabile de status ⁸	Indicele de activitate (IA) ⁹	mediul de rezidență
	Venitul mediu pe adult echivalent ¹⁰	provincia istorică

gospodării (persoane cu buget și menaj comun cu interviewatul). Studiul de teren s-a efectuat în luna noiembrie 1996.

Modelul empiric

Predictorii care vor fi folosiți în acest studiu sunt variabilele de conținut ale calității vieții, care sunt organizate pe două categorii.

O primă categorie este referitoare la standardul economic, care consideră individul în contextul gospodăriei în care el trăiește zi de zi.

O a doua categorie consideră individul în contextul larg societal și se referă la percepțiile și evaluările individului privitoare la diferite componente și aspecte ale societății românești actuale (calitatea percepției a vieții).

Analiza de față urmărește: 1. descrierea la nivelul eșantionului a calității vieții, urmărind variabilele de conținut și relațiile dintre ele; 2. analizarea sensului și mărimei influențelor predictorilor asupra variabilelor de conținut.

Individul și gospodăria sa: standardul economic

Studiul standardului economic este un element central al oricărei analize de calitatea vieții. În prezentul studiu accentul este pus pe cunoașterea dimensiunilor și profilurilor grupelor cu cel mai redus standard economic. Întreaga analiză

a standardului economic este ghidată de întrebarea - *Cine erau excluși, total sau parțial, ai societății românești în 1996?* În căutarea acestora, vor fi găsite, de asemenea, dimensiunea și profilurile grupurilor care aveau în 1996 un standard economic ridicat. Caracterizările vor fi făcute prin diferențe specifice, ulterior urmărind dacă diferențele de standard economic se reproduc la nivelul percepțiilor și evaluărilor referitoare la calitatea vieții.

În scopul determinării grupelor căt mai omogene în interior și diferite între ele cu privire la standardul economic au fost utilizate:

metoda normativă - "sărăcia"¹¹ absolută înseamnă marginalizare și în mod special excludere socială" (lipsa aproape totală a resurselor necesare unei participări minime la viața socială);

metoda relativă - sărăcia relativă "indică mai degrabă lipsa resurselor necesare participării normale și demne la viața colectivității";

metoda bidimensională - clasificare pe două dimensiuni: săracie (bunăstare) obiectivă și săracie (bunăstare) subiectivă, bazată pe definiția sărăciei ca depravare multiplă (Townsend).

Metoda normativă

În cazul acestei metode gospodăriile (indivizii) sunt clasificate funcție de situația venitului lor total față de două nișe¹² de venit determinate teoretic (MS = minim de subzistență, MD = minim decent de viață). Astfel, avem următoarele situații:

ÎNTRE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Rata sărăciei - metoda normativă

	Sărăcie absolută (sub MS)	Sărăcie relativă (între MS și MD)	Peste MD
Autoconsum metoda 1	20,4%	33,8%	45,0%
Autoconsum metoda 2	23,4%	30,4%	45,5%

Procentele sunt calculate din total eșantion (1511 subiecți, din care 0,8% reprezintă "missing values").

Nivelurile teoretice reprezintă "venitul considerat ca strict necesar unei persoane sau familii pentru a-și putea procură bunurile și serviciile de consum de care are absolută nevoie", unde nevoile minime sunt cele specifice majorității populației.

Venitul bănesc total al gospodăriei a fost determinat însumând, pentru toți membrii familiei, veniturile directe din: salarii + activități pe cont propriu (înclusiv cele rezultate din vânzarea produselor agricole) + ajutor de somaj + alocații, pensii pentru copii + pensii, ajutoare sociale + burse școlare + donații.

Venitul total al gospodăriei este exprimat în lei și reprezintă suma dintre venitul total bănesc și consumul¹³ alimentar din surse proprii. Cu alte cuvinte, 55% dintre gospodăriile cuprinse în eșantion sunt în situația de sărăcie absolută sau relativă. Rezultatele par foarte apropiate, în ciuda celor două estimări diferite ale consumului din surse proprii. Pentru a verifica se pot interseca cele două clasificări prezentate anterior, obținându-se astfel datele prezentate în tabelul A.

Indiferent de metoda de calcul a consumului alimentar din surse proprii, aproape 48% dintre gospodării se află în situație de sărăcie absolută sau relativă, iar 15% prezintă un mare risc de a deveni săraci.

Rezultatele conduc la concluzia așteptată - schimbarea metodei de estimare

a veniturilor determină schimbarea clasificării în funcție de venit. Prin urmare, cea mai mică variație a veniturilor concrete determină schimbarea poziției lor față de nivelurile teoretice, care rămân constante. Această variație este cu atât mai accentuată cu cât nivelul veniturilor reale este mai apropiat de cel al pragurilor stabilit teoretic. De exemplu, dacă nivelul teoretic decent pentru o familie nucleară cu doi copii, localizată în mediul urban, este 807.039 lei, iar venitul acestora este de 808.000 lei devine evident caracterul de construct artificial al clasificării. Este ca și cum am spune că o pâine și o gumară pot salva de la sărăcie o familie.

Metoda relativă

Această metodă nu pornește de la minimul necesar teoretic stabilit de catre experți, ci de la premisa că "sărăcia reprezintă o stare relativă la modul de viață al celorlalți membri ai colectivității, la ceea ce aceasta consideră a reprezenta un minim acceptabil de viață, luând în considerare mai mult relația dintre veniturile membrilor colectivității".

Clasificarea gospodăriilor se face în funcție de situarea venitului lor total față de 40%, 50% și 60% din venitul mediu pe persoană. În prezentul studiu este folosit venitul mediu pe adult echivalent în gospodărie (vezi nota 10).

Tabelul A

	Sub MS	Pe MS	Între MS și MD	Pe MD	Peste MD
Autoconsum la intersecția metodelor	15,6%	12,5%	19,2%	15,1%	36,8%

Procentele sunt calculate din total eșantion (1511 subiecți, din care 0,8% reprezintă "missing values").

Pragurile de sărăcie, (%) din venitul mediu pe persoană	Sub 40%	Între 40%-50%	Între 50%-60%	Peste 60%
Autoconsum metoda 1	10,3%	8,2%	9,0%	71,7%
Autoconsum metoda 2	9,5%	4,0%	6,0%	79,7%

Procente sunt calculate din total eșantion, din care 0,8% reprezintă "missing values"

Rata sărăciei - metoda relativă

Diferențele care apar prin schimbarea metodei de estimare a consumului alimentar din surse proprii sunt mai evidente. Conform acestei metode de determinare, între 19,5% și 27,5% dintre gospodăriile studiate se află în sărăcie. Indiferent de metoda de estimare a autoconsumului, se află în situația de sărăcie 16,2% din totalul gospodăriilor din eșantion.

De la cei 48% săraci, plus 15% cu risc mare de a deveni astfel, am ajuns la 19,5% - 27,5%, aproape la jumătate. În fapt nu este nimic contradictoriu, deoarece prin intersecția grupelor obținute prin metode normative cu grupele rezultate în urma aplicării metodei relative se observă că 80% dintre cei 19,5% - 27,5% sunt inclusi în grupele de intersecție al căror venit pe gospodărie se situează fie sub nivelul de subzistență (sub MS), fie la o diferență nesemnificativă față de acesta (pe MS) - (sub MS + pe MS = 28% gospodării din eșantion). Cu alte cuvinte, prin metoda relativă obținem o măsură doar pentru sărăcia absolută (sub minimul de subzistență) și nu și pentru sărăcia relativă (între minimul de subzistență și minimul decent).

Mai mult, indiferent de metoda de estimare a autoconsumului, 13,5% (202 gospodării din totalul eșantionului) sunt în situația de sărăcie absolută atât prin metoda normativă cât și prin metoda relativă. Aceste 202 gospodării au între 1 și 15 membri și includ în total 872 persoane, care reprezintă 16% din totalul persoanelor corespunzătoare gospodăriilor din eșantion. Dacă extrapolăm acest rezultat la populația

României¹⁴ se obțin 3.613.623 persoane aflate în sărăcie absolută și aceasta dacă ne situăm numai la intersecția tuturor metodelor.

Caracteristicile grupului celor mai săraci 202 (13,5%) gospodării familiale sunt:

- 49% dintre ele trăiesc în mediul rural și 52% în mediul urban.

- Grupul celor mai săraci este supraîncărcat¹⁵ cu olteni (15%) și subîncărcat cu bucureșteni (5%).

- în 39% dintre ele NU sunt copii, 23% au 1 copil, 20% au 2 copii, 10% au 3 copii și numai 8% au 4 copii sau mai mulți. Sunt în medie 4,4 persoane în familie, 1,4 pensionari și 1,4 copii.

- Grupul celor săraci este supraîncărcat cu subiecți care: au absolvit cel mult scoala generală (7-10 clase), nu practică o activitate suplimentară (AS), cu adulți (31-60 de ani) în mediul urban, agricultori, casnice și someri.

- indicele de activitate (IA) pentru 46% dintre ele este zero (nu lucrează nici unul dintre membrii), în 19% lucrează unul din cinci membri (IA=0,20), în 7% lucrează unul din patru membri (IA = 0,25), în 10% lucrează unul din trei membri (IA = 0,33) și doar în 18% dintre aceste gospodării lucrează unul din doi membri sau mai mulți (IA>= 0,50). Mai mult, indicele de activitate mediu al acestui grup este semnificativ¹⁶ mai mic (0,21) decât 0,40 valoare medie pentru restul eșantionului. Deci, un indice de activitate mic este o importantă sursă de sărăcie la nivelul unei gospodării.

- Cel mai probabil, numărul de copii, faptul că subiecțul este casnică, somer sau pensionar, reprezintă surse

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

de sărăcie prin influența lor asupra indicelui de activitate¹⁷.

Structura veniturilor lor este complet diferită față de cea a eșantionului. Ponderea cea mai mare în venitul total o deține consumul alimentar din surse proprii (în medie 47%), apoi în ordinea descrescătoare avem veniturile din: transferuri sociale (26% în medie), salarii (20% în medie), veniturile din activități pe cont propriu (4% în medie) și vânzarea produselor agricole (în medie 2%), restul reprezentând donații și/sau burse scolare.

Gradul de sărăcie¹⁸ variază între 40,51 (venit total ~ =MS) și 102,4 (venit total=0), având valoarea medie de 57,8 (venit total mai mic decât ½ MD) și o abatere standard de 12,26, ceea ce indică o grupă omogenă.

Diferențele semnificative statistic între săracii din mediul urban și cei din mediul rural sunt (a fost aplicată o analiză de varianță unidimensională):

- ampioarea sărăciei¹⁹ (gradul de sărăcie) este semnificativ mai mare în urban (în medie 60, față de 55 în rural), ceea ce arată că sărăcia, chiar dacă mai puțin extinsă (conform altor cercetări), este mai profundă în mediul urban.

- structura veniturilor diferă semnificativ între cele două medii rezidențiale.

b1. Ponderea consumului alimentar din surse proprii în totalul veniturilor este semnificativ mai mare în gospodăriile săraci din mediul rural, în medie 66,3%, față de cele din mediul urban: 26,3%. Aceeași situație se regăsește la nivelul eșantionului, cu observația că diferența între mediile rezidențiale este mai accentuată în cazul săracilor.

b2. Ponderea salariilor în totalul veniturilor gospodăriilor sărăci este semnificativ mai mare în mediul urban, în medie 33% față de 8% în mediul rural - situație valabilă pe întregul eșantion.

b3. Situația care nu apare pe întregul eșantion este cea referitoare la pon-

derea veniturilor din transferuri sociale, care nu diferă semnificativ funcție de mediul de rezidență. În cazul gospodăriilor sărăci, ponderea în totalul veniturilor a transferurilor sociale este semnificativ mai mare în mediul urban, 35% în medie, față de 18% în mediul rural.

Pornind de la rezultatele prezentate anterior, în vederea explicării variației gradului de sărăcie a fost aplicată o analiză de regresie la nivelul întregului eșantion. Factorii de diferențiere fie în interiorul grupului de săraci, fie între aceștia și restul eșantionului au fost considerați predictori. De asemenea, a fost introdus, ca factor specific săracilor din mediul rural, suprafața de teren deținută, (ponderea autoconsumului în venitul lor total este semnificativ mai mare decât a săracilor din mediul urban, DAR și decât a subeșantionului din mediul rural în condițiile în care suprafața de teren a acestora este aproape dublă).

Modelul de regresie R1

$$0,16 * \text{gradul de sărăcie} = -0,30 * \text{nivel de instrucție} - 0,17 * \text{IA} - 0,16 * \text{vârstă}$$

$$- 0,12 * \text{suprafața de pământ} - 0,9 * \text{AS}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R² și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,66 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,8.

Amploarea sărăciei este cu atât mai mare cu cât subiectul are un nivel de instrucție mai redus, în familia lui (ei) lucrează mai puține persoane, este mai tânăr(ă), deține o suprafață de pământ mai mică și nu practică o activitate suplimentară pentru a spori veniturile sale.

Determinarea nivelurilor de venit (prin orice metodă: normativă, relativă, globală) sub care venitul unei gospodării indică prezența sărăciei ridică probleme metodologice și stârnește vîi dispute între experti. La dificultățile estimării autocon-

sumului, deja amintite, se adaugă criticele care pot fi invocate oricând cu privire la măsurarea veniturilor. Mă refer la subestimarea veniturilor: a) de către cercetător prin neconsiderarea veniturilor indirekte (fie ele din fonduri publice sau servicii și produse gratuite), b) datorate omisiunilor sau greșelilor de înregistrare sau c) datorate subevaluării acestora de către subiecți.

Pe de altă parte, sărăcia are un caracter multidimensional pe care orice tipologie realizată exclusiv pe baza veniturilor sau cheltuielilor reușește să-l surprindă numai parțial. Orice tipologie construită pe o singură dimensiune (fie aceasta venituri sau cheltuieli) conduce mai degrabă la o perspectivă dihotomică asupra societății și cel mai probabil conflictuală. Vorbim despre "săraci" și despre "ceilalți" ca și cum am vorbi despre două lumi înhăise, compacte și distințe. Nu cumva este ca și cum excluziunea este una dintre premisele studiului și nu o concluzie? Afirm aceasta tocmai pentru că deși am izolat dintre subiecții din eșantion doar pe cei mai "săraci" (la intersecția tuturor metodelor), cele două tipuri ("săraci" și "ceilalți") diferă semnificativ cu privire la standardul economic, dar privitor la calitatea²⁰ percepță a vieții și la satisfacția cu diferite sfere ale vieții cele două tipuri nu s-au dovedit relevante. Mai mult, aproximativ 36% dintre cei mai "săraci" nu se autodefinesc astfel, în timp ce 30% dintre "ceilalți" se autodefinesc săraci. Cine sunt săracii?

Toate acestea s-au constituit în argumente în încercarea de a considera un mod de clasificare mai complex și relevant cu privire la calitatea vieții, în care venitul este doar unul dintre indicatori și nu singurul.

Metoda bidimensională

Pornind de la structura conceputului de "calitatea vieții" este clar că la nivelul individului trebuie să ne situăm

într-un plan bidimensional definit de o axă obiectivă și una subiectivă. Dimensiunea obiectivă este cea a resurselor/constrângerilor²¹ materiale, sociale și de educație. Dimensiunea subiectivă este cea a resurSELOR/constrângerilor simbolice.

Plasarea în spațiul bidimensional va permite o fotografie a calității vieții atât la nivelul realității "palpabile" cât și la cel al mentalului colectiv, cu scopul de a surprinde diversitatea existentă și posibilele surse ale acesteia. Cum accentul cade pe grupurile defavorizate, voi considera mai multe ideal-tipuri de "sărăci" și doar unul de "înșărit".

Sărăcia absolută este lipsa resurSELOR materiale asociată cu lipsa aproape integrală a resurSELOR simbolice de integrare. Cu alte cuvinte, săracul absolut este cel exclus (prin absența condițiilor elementare de viață) care se și autoexclude de la o participare minimă la viața socială (prin absența resurSELOR simbolice de integrare).

Sărăcia relativă este inconsistentă prin comparație cu sărăcia absolută. Aceasta poate fi de natură materială sau de natură simbolică. Săracul relativ poate fi numai exclus sau numai autoexclus. Nu discut despre sărăcie relativă în sensul lipsei "condițiilor minim acceptabile într-un context socio-cultural dat"²². Ceea ce nu mesc sărăcie relativă este un construct metodologic care pornește de la dubla determinare a calității vieții individului. Săracul relativ prin resurse (constrângerii) materiale este marginal în colectivitatea în care trăiește, dar nu se autodefinește ca outsider al acesteia. El este integrat psihologic comunității și doar situația sa materială precară reduce șansele de a participa ca membru cu statut egal la viața colectivității. Spre deosebire de acesta, săracul relativ prin resurse simbolice este outsider-ul psihologic al colectivității. El este sărac în resurse simbolice de integrare. Acest tip de sărăcie "tinde să separe pe cei care se plasează în sfera ei de modul de viață dominant, generând o stare de frustrare cronică."²³

ÎNTRÉ SĂRACIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Tabelul B

		Resurse materiale	
		Inexistente	Existente
Resurse simbolice	Inexistente	Sărac absolut	Sărac prin resurse simbolice
	Existente	Sărac prin resurse materiale	Înstatrit

Săracului relativ prin resurse simbolice nu îi lipsesc resursele materiale, însă într-o dispunere ierarhică a indivizilor pe o scală subiectivă aceștia ar fi săracii. Nu este vorba despre un stil de viață acceptat voluntar, ci despre o viață neîmplinită, care nu corespunde așteptărilor individului. Aceștia, cel mai probabil nu prezintă interes din perspectiva politicilor sociale, ei nu trebuie sprijiniți material, dar studiul acestui grup ar putea releva mecanismele prin care ei ar putea fi săracii de mâine (ceea ce prezintă interes prin prisma anticipării costului social al unor eventuale măsuri politice). Pentru calitatea vieții consider relevant acest tip, deoarece efectul lui asupra calității vieții colectivității este departe de a fi neglijabil, de vreme ce calitatea vieții unei colectivități este media valorilor individuale și acest tip de sărac este frecvent.

În concluzie, tipurile teoretice considerate sunt cele prezentate în tabelul B.

Pornind de la un model de stratificare atât obiectivă cât și subiectivă, disting numai între straturile inferioare, nu și între straturile medii. Pe de altă parte, contrapun primelor straturi numai pe cel superior, nu și pe cele medii.

Ipotezele metodologice ale studiului

combinării diferite de resurse materiale și simbolice le sunt asociate combinații semnificativ diferite de predictori.

Ideal-tipurile considerate sunt relevante pentru studiul calității vieții.

Spațiu bidimensional

Cele două dimensiuni de clasificare sunt:

A) Dimensiunea obiectivă

A fost construit un indice al bunăstării obiective²⁴ (IBO=indicator obiectiv

de stare) ca scor factorial din variabilele: *venitul mediu pe adult echivalent în gospodărie, indicele de activitate, în familie există un autoturism, indice al locuinței și dotării acesteia*.

B) Dimensiunea subiectivă

A fost construit un indice al bunăstării subiective²⁵ (IBS = indicator subiectiv de stare) ca scor factorial din variabilele: *autoetichetarea sărac-bogat* (scală de 10 poziții), *satisfacția cu veniturile și standardul economic estimat*²⁶. Acest indice estimatează modul în care individul își definește propria situație materială, deci resursele sale simbolice de integrare.

Putem vorbi despre un spațiu bidimensional? Cum era de așteptat cei doi indici corelează puternic (coeficientul Pearson 0,49), deoarece referința ambilor indici construiri este starea materială, iar oamenii sunt atât rationali cât și coerjeni. Dacă situația materială obiectiv este proastă, atunci oamenii o vor defini ca atare. Dar să nu uităm că indicele bunăstării obiective evaluatează situația materială la nivelul gospodăriei, în timp ce indicele bunăstării subiective exprimă definirea acesteia dată de către individ. O situație materială similară la nivelul gospodăriei, poate fi definită drept săracie sau bunăstare în funcție de așteptările și valorile individului care face evaluarea. Prin urmare, nu există suprapunere între cele două dimensiuni, iar distribuția empirică în cadrul spațiului bidimensional este următoarea:

- 61% din întregul eșantion face parte din unul dintre tipurile considerate. Pe de altă parte, fiecare dintre cele patru tipuri este suficient de bine reprezentat pentru a nu fi eliminat din analiză.

	Sărăcie obiectivă Medie IBO = -1	Stare obiectivă medie Medie IBO = 0	Bunăstare obiectivă Medie IBO = +1
Sărăcie subiectivă Medie IBS = -1	<i>Sărac absolut</i> 16,3 %	<i>Sărac prin lipsa resurselor simbolice</i> 14,2 %	
Stare subiectivă medie Medie IBS = 0	<i>Sărac prin lipsa²⁷</i> resurselor materiale		
Bunăstare subiectivă Medie IBS = +1	13,6 %		<i>Înșărit</i> 16,8 %

Procentele sunt calculate din total (1511). 7,6% reprezintă missing

Tipurile astfel determinate ar trebui să fie semnificativ diferite din punctul de vedere al standardului economic. Pentru a verifica putem utiliza alți indicatori ai standardului economic:

- echilibrul finanțier ($x\%$ economisesc, $\%$ împrumută, $\%$ au fonduri de siguranță);

- înzestrarea gospodăriei cu bunuri de uz casnic ($x\%$ au mașină de spălat), bunuri din domeniul comunicațiilor și transmiterii de

informații (% au telefon, % au radio), bunuri din domeniul culturii (% au cărți);

- numărul de camere al locuinței (% au 1 sau 2 camere);

- proprietăți ($x\%$ sunt proprietari ai locuinței, % au teren agricol, % au gospodărie săracă, % au alte proprietăți imobiliare).

Se poate observa că cele două tipuri polare: săracii aflați în sărăcie absolută și înșăriți sunt cel mai bine definiți prin

Indicator al standardului economic	Săracii aflați în sărăcie absolută	Săracii prin resurse materiale	Săracii prin resurse simbolice	Înșăriți	Eșantion
% economisesc	- 3,3		- 1,9	+ 18,2	7,6
% împrumută	+ 43,1		+ 55,3	- 15,4	32
% au fonduri de siguranță	- 7,7		- 7	+ 47,2	22,7
% au mașină de spălat	- 23,1	- 35,4	+ 67	+ 87,8	59,4
% au telefon	- 12,1	- 19,9	- 34,4	+ 69,7	41,4
% au radio	- 58,7			+ 91,7	80,1
% au cărți	- 14,9	- 32,7		+ 87,4	56,3
% au 1 sau 2 camere	+ 60,7			- 29,1	44,1
% sunt proprietari ai locuinței				+ 91,7	86,3
% au gospodărie săracă	+ 48,2	+ 69,9	- 23,3	- 30,3	40,4
% au teren agricol		+ 71,8		- 41,7	48,6
% au alte proprietăți imobiliare	- 0,4		- 0,5	+ 10,6	3,3

Celulele goale semnifică valori care nu sunt semnificativ diferențiate față de cele obținute pe eșantion. Semnele + și - semnifică deplasări semnificative față de valorile pe eșantion și sunt stabilite folosind valori standardizate ajustate.

ÎNTRÉ SĂRÁCIE ABSOLUTÁ SI BUNÁSTARE

diferențe specifice. Sărăcii prin resurse simbolice, chiar dacă au o situație materială bună (obțin un scor pozitiv pentru IBO), au o caracteristică comună cu Sărăcii aflați în sărăcie absolută și nu cu sărăcii prin resurse materiale. Această caracteristică comună este *dezechilibru financiar*, ceea ce indică un mod de viață în ansamblul său dezechilibrat. Cel mai probabil, acest grup este majoritar localizat în mediul urban, iar locuințele lor, de altfel bine dotate, nu au telefon, obiect considerat normă a bunăstării în urban. Acestea sunt două dintre elementele care influențează²⁸ puternic definirea negativă a propriei situații.

78% din venitul total al sărăcilor aflați în sărăcie absolută îl reprezintă contravaloarea consumului alimentar din surse proprii (42%) și veniturile din transferuri sociale (36%). Este singurul grup pentru care cele două tipuri de venit dețin o pondere semnificativ mai mare decât cea pe întregul eșantion. Dintre transferuri sociale, este de remarcat ponderea foarte

ridicată a pensiilor. O structură asemănătoare a veniturilor din transferuri sociale o are și grupul de săraci prin resurse materiale, dar aceștia diferă semnificativ de celelalte grupuri atât prin faptul că transferurile sociale dețin ponderea maximă în venitul total (42%), cât și prin procentul foarte ridicat al venitului obținut din vânzarea produselor agricole (11%).

Ambele grupuri au o pondere redusă a alocațiilor asociată cu ponderea foarte ridicată a pensiilor spre deosebire de celelalte două grupe. Să însemne oare că familiile cu pensionari sunt mai expuse la sărăcie decât restul? În directă legătură cu această întrebare se observă că ponderea pensiilor celui de-al doilea grup este semnificativ mai mare prin comparație cu cea a sărăcilor aflați în sărăcie absolută. În schimb, numărul pensionarilor nu este semnificativ diferit între cele două grupe (și nici pe subgrupele din mediul urban, respectiv rural). Ceea ce diferă semnificativ este mărimea pensiilor celor două

Structura veniturilor celor patru tipuri

Indicator	Sărăcii aflați în sărăcie absolută	Sărăcii prin resurse materiale	Sărăcii prin resurse simbolice	Înșăriții	Medie Eșantion
Medie (salariu % din venit total)	+12,7	-15	+47,9	+58,9	39,4
Medie (autoconsum % din venit total)	+41,7	27,9	24,8	-15,6	25,6
Medie (vânzare pro- duse agricole % vt)	4,5	+10,8	-1,8	4,4	4,9
Medie (venit activi- tăți cont propriu % vt)	4,5	-3,4	5,8	+10,3	6
Medie (transferuri sociale % venit total)	+35,8	+42	-18,1	-8,6	22,7

Din care

% Alocatii	-25,4	-20,1	45,7	+54,7	38,4
% Pensii	+67,4	+77,6	48,1	-40,8	56,4
% Ajutor Somaj	7,2	2,3	6,2	4,5	5,2

Observații Până la 100 pe coloanele primului tabel sunt veniturile provenite din burse școlare, donații și alte venituri. Atât subsecurile omogene cât și semnele + și - sunt stabilite prin aplicarea a două tipuri de teste t de diferențiere între medii. Pe de o parte, am comparat fiecare tip cu restul eșantionului. Pe de altă parte, am comparat tipurile între ele pentru a determina subsecurile omogene (încadrate).

grupuri, pentru subgrupele corespunzătoare din mediul rural. Dacă pensiile medii ale celor două subgrupe situate în mediul urban sunt ambele cuprinse între nivelul de subzistență (134.578 lei) și nivelul de decentă (194.421 lei), în mediul rural pensiile medii ale săracilor absolui sunt sub nivelul de subzistență (80.302 lei < 107.663 lei), în timp ce pensiile medii ale săracilor prin resurse materiale sunt între nivelul de subzistență și cel de decentă (107.663 lei < 126.458 lei < 152.727 lei).

După cum era de așteptat, dacă păstrăm constant numărul de pensionari din gospodărie, ceea ce contează este nivelul pensiei acestora. Dar dacă numărul pensionarilor variază? Numărul pensionarilor din gospodărie influențează negativ indicele de activitate (vezi modelul de regresie pentru IA), dar nu influențează²⁹ negativ gradul de săracie. Perfect explicabil dacă ținem cont că numărul pensionarilor din gospodărie are asupra gradului de săracie două efecte contrare care, cel mai probabil, se compensiază reciproc: efectul negativ exercitat prin intermediul indicelui de activitate și efectul pozitiv exercitat prin intermediul venitului regulat (nu neapărat o gospodărie cu doi pensionari are un grad de săracie mai mare decât o gospodărie cu un singur pensionar, în final depinde tot de mărimea pensiei acestora cât și de veniturile celorlalți membri).

Pornind de la importanța contribuției pe care diferite surse de venit o au la formarea venitului total al gospodăriei, Richard Rose³⁰ a elaborat modelul teoretic al "portofoliului"³¹. Acest model pleacă de la premisa că în toate țările în tranziție, "fluiditatea" mediului economic este gestionată

la nivelul gospodăriei prin strategii de supraviețuire bazate pe construirea unui portofoliu economic incluzând toate activitățile accesibile membrilor. Din această perspectivă, urmărind profilurile specifice celor patru grupuri considerate se observă că:

- săracilor absolui, precum și săracilor prin resurse materiale le sunt specifice portofolii marginale;
- săracii prin resurse simbolice au portofolii vulnerabile;
- înstăriților le sunt specifice portofolii întreprinzătoare.

În ciuda asemănării între portofoliile economice ale primelor două tipuri, gradul lor de săracie diferă semnificativ³². Săracii aflați în săracie absolută au gradul de săracie = 41 (venitul total ≈ MS), în timp ce săracii prin resurse materiale au gradul de săracie = 33,7 (venitul total este situat între MS și MD).

Printre factorii care acționează asupra gradului de săracie (vezi modelul de regresie R1) este și suprafața de teren agricol pe care o posedă gospodăria. În aceasta privință, grupul săracilor absolui deține în medie o suprafață de pământ mai mică decât cea a săracilor prin resurse materiale, atât la nivelul întregului grup cât și la nivelul subgrupului din mediul rural.

La nivelul întregului eșantion grupul săracilor prin resurse materiale deține în medie cea mai mare suprafață de teren agricol, iar subgrupul acestora localizat în mediul rural, deține, de asemenea, în medie o suprafață mare de teren, ceea ce explică ponderea deosebit de ridicată a veniturilor³³ obținute din vânzarea produselor agricole ale acestui grup prin comparație cu toate celelalte.

Suprafața medie de teren agricol (ha)	Săracii aflați în săracie absolută	Săracii prin resurse materiale	Săracii prin resurse simbolice	Înstăriții
Eșantion (medie = 96,9 ha)	- 72,9	+ 176	- 49,8	113
Rural (medie = 170,1 ha)	- 101,9	+ 207,8	131,8	+ 288,4

Semnele + și - semnifică deplasări semnificative față de valorile pe eșantion și sunt stabilite folosind testul t.

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Rezultatele sugerează că o posibilă modalitate (cel puțin în mediul rural) de a ameliora sărăcia absolută ar fi disponibilizarea unor suprafețe de teren agricol către acești săraci, care să le permită mai mult decât o agricultură de subsistență, de asigurare a autoconsumului.

Sărăcii prin resurse simbolice obțin din salarii 47,9% din venitul total al familiei lor și numai 18,1% din transferuri sociale. Aceste caracteristici îi apropie de grupul celor îndepărtăți. Dar, înțând cont de dezechilibrul finanțier care-i caracterizează și de predominanța veniturilor salariale, se poate afirma că o eventuală disponibilizare i-ar putea transforma în săraci aflați în sărăcie absolută (și nu în săraci prin resurse materiale). Un argument în plus este gradul lor de sărăcie egal cu 32,8 (venitul total între MS și MD) care nu diferă semnificativ de cel al săracilor prin resurse materiale. Sărăcia subiectivă este corelată cu vulnerabilitatea economică, atât timp cât sursa principală de venit este salariul, sursă extrem de sensibilă la schimbările structurale și care de altfel a fost până în prezent cea mai afectată de acestea, în timp ce bunăstarea subiectivă este un rezultat și al siguranței pe care o oferă un portofoliu economic extins.

Îndepărtății, constituind stratul superior al dublei stratificări considerate, este firesc să fie foarte diferenți de restul tipurilor

și de medie. Ponderea cea mai mare în venitul lor o au salariile, dar tot ei sunt cei care dețin, în mai mare masură decât restul, unități productive și magazine, alte proprietăți imobiliare și acțiuni ceea ce conduce la un venit mare obținut din activități pe cont propriu. Gradul mediu de sărăcie al acestui grup este de 17 (venitul total ~ 1,5MD). Au venituri bune, au avere, au indice de activitate ridicat (avere potențială) și își definesc situația în termeni pozitivi.

Pentru a completa imaginea trebuie să introducem în ecuație și cheltuielile. Structura cheltuielilor este unul dintre indicatorii clasici ai situației materiale a unei gospodării. În prezentul studiu luăm în considerare numai ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor. După cum afirmă legea lui Engel, *cu cât situația materială a unei familii este mai bună cu atât valoarea absolută a cheltuielilor alimentare crește și scade ponderea lor în totalul cheltuielilor*. Deci o pondere ridicată a cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor indică prezența sărăciei. Există consens al comunității științifice cu privire la lege, dar nu și referitor la pragul peste care putem afirma cu certitudine că vorbim despre sărăcie. Prin urmare, urmărim abaterile semnificative de la media pe eșantion (59%, care aproximează bine ponderea cheltuielilor alimentare la nivelul populației României (60% - sursa CNS).

Indicator	Sărăcii aflați în sărăcie absolută	Sărăcii prin resurse materiale	Sărăcii prin resurse simbolice	Îndepărtății	Eșantion
% cheltuieli alimentare ³⁵	+ 0,71			- 0,50	0,59
% cheltuieli copii ³⁶ (1 copil)	(N=52)	(N=32)	(N=60)	(N=87)	2,94
% cheltuieli copii (2 copii)	(N=35)	(N=24) - 1,6	(N=48) + 5,5	(N=63)	3,9

Celulele goale semnifică valori care nu sunt semnificativ diferențiate față de cele obținute pe eșantion. Semnele + și - semnifică deplasări semnificative față de valorile pe eșantion și sunt stabilite folosind testul t. Valorile din paranteză indică numărul familiilor din grupa respectivă care au 1 sau 2 copii. Odată cu creșterea numărului de copii, numărul familiilor scade atât de mult încât comparațiile statistice nu mai sunt semnificative.

Indicator	Săracii aflați în sărăcie absolută	Săracii prin resurse materiale	Săracii prin resurse simbolice	Înșăriți	Eșantion
Gradul de sărăcie subiectivă	52,9	41,9	54,5	36,5	46

Notă: dacă venit total = MDS, atunci gradul de sărăcie subiectivă = 25,6; venit total = 0,5*MDS și corespunde 51,2

Rezultatul analizei arată că ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor oferă un argument în plus al sărăciei săracilor și al bunăstării înșăriților. De remarcat este faptul că indicatorul funcționează bine la extreame dar nu discriminează între grupele intermediare. Să fie vorba despre un anume model de consum care determină asemănarea grupelor de mijloc? Dacă se iau în considerare caracteristicile de status corespunzătoare celor două grupe considerăm că este puțin probabil ca modelul de consum să producă nediscriminare cu privire la ponderea cheltuielilor alimentare.

Deoarece întreaga estimare de față este bidimensională, raportându-se la un spațiu definit de axe obiectiv-subiectiv, am construit³⁶ prin simetrie F cu gradul sărăciei obiective un indice care să reprezinte gradul de sărăcie subiectivă, pe baza următoarei întrebări:

Ce sumă v-ar mai fi trebuit pentru a cumpăra strictul necesar?

Practic, gradul de sărăcie subiectivă astfel construit are aceeași scală cu gradul de sărăcie obiectiv și poate fi considerat un indicator al apropierei față de situația de sărăcie subiectivă. Ca urmare, teoretic el ar trebui să discrimineze între grupele de sărăcie subiectivă. Săracii aflați în sărăcie absolută și cei prin constrângere

simbolice ar trebui să aibă valori apropiate și semnificativ mai mari decât cele ale săracilor prin constrângeri materiale și a înșăriților.

Așteptările teoretice sunt verificate. Grupele lipsite de resurse simbolice au venitul real egal aproximativ cu jumătate din cât estimează ei că ar fi strictul lor necesar. Situația cea mai fericită este cea a înșăriților care au venitul real cel mai aproape de venitul considerat de către ei drept strict necesar.

Putem privi minimul decent estimat (MDE) ca pe un indicator al necesităților și așteptărilor. Nivelul decent teoretic (MD) reprezintă ceea ce experții consideră a fi venitul corespunzător bunurilor și serviciilor absolut necesare pentru o viață normală în contextul românesc. Nivelul decent subiectiv (MDS) reprezintă estimarea venitului corespunzător bunurilor și serviciilor necesare, realizată de către subiect pentru situația, necesitățile și așteptările sale specifice. Prin tehnica expusă anterior putem construi un indicator care să măsoare apropierea MDS-ului de MD-ul teoretic. Aflăm astfel cât de departe se situează așteptările și necesitățile individului față de strictul necesar la nivelul colectivității. Pe de altă parte, acesta este un mod de validare a nivelurilor teoretice stabilite de către experți.

Indicator: distanța dintre minimul decent subiectiv (MDS) și minimul decent teoretic (MD)	Săracii aflați în sărăcie absolută	Săracii prin resurse materiale	Săracii prin resurse simbolice	Înșăriți	Eșantion
	27,5	29,5	14,3	14,9	21,4
	MDS ~ = MD		MDS ~ = 1,5 * MD		

ÎNTRE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Cu alte cuvinte, grupele de sărăcie obiectivă își estimează, în medie, propriul nivel decent foarte apropiat de nivelul decent elaborat de experții ICCV. Grupele de bunăstare obiectivă își estimează, în medie, propriul nivel decent o dată și jumătate cât nivelul decent stabilit teoretic. La nivelul eșantionului, media MDS este foarte apropiată de MD.

Tot acest demers demonstrează că nivelul decent teoretic al ICCV este recunoscut drept prag al sărăciei și definit astfel chiar de către populația care urmează a fi studiată, deci este legitim. Sărăcii determinați prin utilizarea acestuia sunt în cea mai mare măsură considerați astfel și la nivelul colectivității. Cu alte cuvinte, nivelul decent teoretic este un instrument legitim de depistare a categoriilor îndreptățite la ajutor și sprijin din partea colectivității.

Atunci la ce bun tot acest studiu? Cel mai simplu argument este cel referitor la eterogenitatea "sărăciei". Un al doilea și cel mai important, este convingerea că adoptând metoda de clasificare multidimensională, obținem un plus de informație despre diferențele specifice ale grupurilor "sărace" care ne vor fi de folos în încercarea de a trece de la stadiul descriptiv la explicarea relațiilor sărăcie /bunăstare obiectivă/subiectivă și calitatea percepției a vieții.

Modele explicative ale măsurilor de sărăcie subiectivă

Indicele bunăstării (sărăciei) subiective (IBS)

Ce anume determină variația indicelui bunăstării (sărăciei) subiective? Ne așteptăm ca variația indicelui bunăstării (sărăciei) obiective să influențeze în mare măsură variația indicelui subiectiv. Pe de altă parte, definirea este rezultatul unui proces de comparare dintre individ și ceilalți și/sau standardul mediului al comunității. Compararea se realizează pe două dimen-

siuni, pe cea a cadrelor și pe cea a resurselor. În același cadru (mediu de rezidență) compararea este realizată funcție de resurse (educație). Problema este determinarea cadrelor și resurselor relevante, a căror variație implică o variație a definirii propriei situații materiale. Consider cadre de maximă relevanță mediul de rezidență și numărul de copii avuți în întreținere. Resursele considerate de maximă importanță sunt cele educaționale. Astfel, modelul explicativ al indicelui bunăstării (sărăciei) subiective (IBS) conține următorii predictori: mediul de rezidență, numărul de copii în întreținere, nivelul pregătirii scolare și așteptat cel mai puternic IBO.

$$0,30 * \text{IBS} = 0,51 * \text{IBO} - 0,24 * \text{educație} - 0,14 * \text{urban} - 0,10 * \text{număr copii}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R² și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,7 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,70.

Starea materială este definită de către individ în termeni cu atât mai pozitivi cu cât starea sa materială obiectivă este mai bună, nivelul său de instrucție este mai redus, locuiește în mediul rural și are un număr mai mic de copii de întreținere.

Trebuie precizat că dacă înlocuim indicele bunăstării obiective cu venitul total al familiei, variația explicată a indicelui subiectiv scade la 0,20 și coeficientul beta al venitului total este de 0,28 (56% din cel al IBO). Această observație pune în evidență că definirea situației materiale este mai puternic influențată de avereia stoc (IBO), decât de avereia flux (venitul). Pe de altă parte, se poate observa că atât cadrele cât și resursele considerate sunt relevante cu observația că resursele joacă un rol mai important decât cadrele în ceea ce privește standardele de comparare ale individului.

Nivelul decent subiectiv (MDS)

Ce anume determină variația nivelului decent subiectiv? Considerăm nivelul decent subiectiv numai sub forma sa bănească, neincludând autoconsumul, deoarece acesta intră în calculul venitului total, deci implicit și al IBO. Modelul explicativ este asemănător celui expus anterior, dar nu din perspectiva standardelor de comparare. Expresia bănească a necesarului pentru subiecții din mediul urban și cei din mediul rural ar trebui teoretic să difere, ținând cont de caracteristile de consum și culturale specifice celor două medii. Numărul de copii ar trebui, de asemenea, să influențeze puternic tocmai prin prisma modelului cultural. Un nivel de instrucție mai ridicată, de obicei asociat unei poziții sociale superioare, ar trebui să se reflecte într-un nivel mai ridicat al necesarului (atât pentru consumul cultural cât și pentru cel social). Pe de altă parte, evaluările subiecților corelate cu caracteristicile lor de status conduc spre aceeași predictori, cu excepția numărului de copii, care totuși va fi utilizat.

$$0,165 * MDS = + 0,25 * \text{venitul total al gospodăriei} + 0,19 * \text{număr de copii} + 0,10 * \text{educație} + 0,10 * \text{urban}$$

Observații - Valorile numerice reprezentă R*2 și coeficientii Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,79.

Nivelul decent subiectiv este cu atât mai mare cu cât subiectul trăiește într-o gospodărie cu un venit total mai mare, are un număr mai mare de copii, are un nivel de pregătire școlară mai ridicat și locuiește în mediul urban.

Spre deosebire de indicele bunăstării (sărăciei) subiective (IBS), dacă înlocuim predictorul venit cu indicele bunăstării obiective, variația explicată scade

R**2 = 0,13 și coeficientul beta al acestuia este de 0,19. Altfel spus, venitul estimat drept necesar pentru o viață decentă este mai puternic influențat de averea flux (venitul) decât de averea stoc (IBO). Mai mult, se observă că în ceea ce privește nivelul de venit decent subiectiv cadrele sunt mai influente decât resursele. În concluzie:

1. Indicele bunăstării (sărăciei) subiective este la nivelul individului o reflectare a stării globale, făcută pe o axă temporală continuă trecut - prezent și mai degrabă din perspectiva resurselor decât din cea a cadrelor generale.

2. Nivelul de venit estimat drept necesar unei vieți decente este la nivelul individului o reflectare a vieții sale de zi cu zi, punctuală și adekvată momentului prezent, din perspectiva cadrelor (constrângerilor) mai degrabă decât din cea a resurselor.

De la gospodărie la individ

Pentru a înțelege și explica variațiile calității percepute a vieții trebuie în primul rând să ne plasăm la nivelul strict individual și să vedem care sunt combinațiile de variabile independente asociate tipurilor de bunăstare (sărăcie) construite la nivelul gospodăriei.

Profilurile tipurilor sărăciei/bunăstării

Tipurile polare din punctul de vedere al standardului economic se conturează astfel și cu privire la variabilele de status ale indivizilor. Cele două tipuri inconsistent sunt mai slab definite, mai ales cel pornind numai de la lipsa resurselor simbolice (definirea propriei situații materiale în termeni negativi). Este evident că dimensiunea obiectivă este cea mai puternică, dimensiunea subiectivă fiind mai

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Indicator	Săracii aflați în sărăcie absolută	Săracii prin resurse materiale	Săracii prin resurse simbolice	Înșăriții	Eșantion
% agricultori	+ 34,1	+ 37	- 12,3	- 7	18,2
% muncitori	- 10,6	- 12,9	+ 31,6		24,1
% tehnician, funcționar	- 0,8	- 5		+ 30,6	13,2
% intelectuali	0	0		+ 18,2	5,6
% pensionari	+ 28,5	+ 36		- 6,2	19,8
% casnice	+ 9,8		+ 12,3	- 2	7,4
% someri	+ 16,3			- 4	7,7
% patroni	0			+ 7	1,7
% urban	- 34		+ 72,6	+ 74,4	55
% Banat	+ 10				6,8
% Moldova		+ 29		- 15,4	23,2
% București	- 3,6	- 2,4		+ 14,2	8,9
% tineri (sub 30 de ani)	- 15	- 15,5			22,5
% peste 61 de ani	+ 35,2	+ 48,1	- 13	- 8,3	21,4
% fără școală, școală primară	+ 43,3	+ 33	- 9,3	- 2	17,8
% gimnaziu, profesională		+ 52,9	+ 52,8	- 26,8	45,1
% liceu, postliceală	- 9,3	- 12,6		+ 50	29,3
% studii superioare	- 1,2	- 1,5		+ 21,3	7,7
% divorțat, văduv, alte situații	+ 23,1	+ 20,9		- 6,7	14,2
% femei	+ 56,3			- 45,7	51,6

Notă: Procentele sunt calculate din grupa respectivă. Celulele goale semnifică valori care nu sunt semnificativ diferite față de cele obținute pe eșantion. Semnele + și - semnifică deplasări semnificative față de valorile pe eșantion și sunt stabilite folosind valori standardizate ajustate.

degrabă reflecția acesteia în planul imaginar-simbolic. Patru variabile structurează întregul sistem considerat: *ocuparea subiectului* (agricultur, pensionar, muncitor), *nivelul de instrucție al subiectului* (cazul limită - subiectul a absolvit cel mult școală primară), *mediul de rezidență și vârstă*.

Individul expus riscului maxim de a fi sărac obiectiv³⁷ este cel care: are pregătire școlară de cel mult 10 clase, locuiește în mediul rural, este pensionar și este divorțat(ă) sau văduv(ă).

$$0,29 * IBO = - 0,30 * \text{cel mult 10 clase} + 0,29 * \text{urban} - 0,14 * \text{pensionar} - 0,09 * \text{divorțat/văduv}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelație a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,85.

Revenind la discuția despre pensionari, la nivelul individului, pensionarea conduce la creșterea expunerii la sărăcie obiectivă, dar sărăcia devine fapt doar dacă se cumulează cu statutul de divorțat sau văduv și cu o pregătire școlară redusă. Pensionarea atrage după sine o diminuare a venitului. Dacă aceasta este asociată unei pregătiri școlare reduse care se traduce într-o pensie mică, atunci venitul familiei este afectat advers cu atât mai mult

cu cât individul trăiește singur (deci venitul familiei este exclusiv venitul său). Acesta trebuie să fie cu precădere cazul în mediul urban, unde pensionarul nu are gospodărie și pământ pe care să-l lucreze, deci sursa de venit majoritară este pensia. Analiza de regresie realizată doar pentru subiecții din mediul urban confirmă spusele anterioare.

Urban³⁸: $0,17 * \text{IBO} = -0,29 * \text{cel mult 10 clase} - 0,2 * \text{pensionar} - 0,08 * \text{divorțat/văduv}$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,9 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,89.

Pentru mediul rural, cel mai probabil, suprafața de pământ pe care individul o deține devine un predictor influent. Pensionarea atrage o diminuare a venitului din salar, dar atrage și un surplus de timp disponibil lucrării pământului. Dacă suprafața de pământ este suficient de mare pentru a se putea obține mai mult decât necesar gospodăriei, atunci diminuarea venitului salarial este compensată de venitul din surplusul de produse agricole, care sunt fie vândute, fie schimbate în contrapartidă. Însă, chiar dacă individul are o suprafață de teren agricol suficient de mare și are mai mult timp pentru a-l munci, în cazul în care trăiește singur, cel mai probabil nu are forța de muncă necesară. Ca urmare, este de așteptat ca importanța *situatiei familiare* să crească, iar importanța predictorului *pensionar* să scadă prin comparație cu mediul urban.

Rural³⁹: $0,20 * \text{IBO} = -0,32 * \text{cel mult 10 clase} - 0,11 * \text{pensionar} - 0,11 * \text{divorțat/văduv}$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,6 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,92.

Singura caracteristică ce le este comună grupelor de săraci subiectivi, care îi diferențiază de grupele opuse, este aceea de a fi supraîncărcate cu persoane care se declară "casnică". Pe de altă parte, grupul săracilor absolui este supraîncărcat cu femei, care reprezintă 79% dintre divorțați sau văduvi și sunt fără școală (în mod semnificativ mai multe decât bărbații acestui grup). Grupul săracilor prin constrângeri simbolice nu este supraîncărcat cu femei, în schimb femeile reprezintă 83,3% dintre divorțați sau văduvi acestei grupe. Procentul mai mare de femei din grupul celor divorțați sau văduvi este caracteristic și grupului de săraci prin constrângeri materiale, care nu este grup de săracie subiectivă. Cu toate că femeile cumulează mai mult decât bărbații caracteristici care expun la săracie obiectivă, trebuie precizat că riscul lor nu este mai mare decât cel al bărbaților. Cu alte cuvinte, cel puțin din analizele pe care le-am întreprins pe acest set de date, nu putem vorbi despre discriminarea economică a femeii în societatea românească actuală.

Suprareprezentarea femeilor în grupul săracilor absolui, prin asociere cu cea a casnicilor poate fi de altfel un efect al culegerii datelor. Este clar că fiind mai tot timpul acasă femeile casnice sunt mai ușor (pentru operatorul de teren) de găsit și intervievat, cu atât mai mult că sunt în vîrstă și locuiesc în mediul rural.

Activitățile⁴⁰ pe care le practică un individ spun multe despre stilul său de viață. Am definit săracia și din perspectiva absenței/prezenței resurselor necesare pentru o participare minimă la viața socială. Se constată că, spre deosebire de restul eșantionului, în mod semnificativ mai puțini subiecți aparținând grupelor de săracie obiectivă practică oricare dintre activitățile prezentate, cu excepția frecvențării bisericii. *Să fie vorba despre constrângerile materiale care nu le permit participarea?* Subeșantionul din mediul rural, subeșantionul celor cu pregătire școlară sub 10 clase,

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

subeșantionul de agricultori, subeșantionul celor de peste 61 de ani, subeșantionul de divorțați(e) și văduvi(e), indiferent de situația materială a subiecților prezintă această caracteristică prin comparație cu subeșantionul corespunzător opus. În mod semnificativ mai puține femei decât bărbați citesc ziară sau reviste, merg la cinematograf, se întâlnesc cu prietenii, merg la petreceri sau au activitate politică; în schimb, mai multe merg la biserică. În concluzie, tinând cont că variabilele de status menționate se cumulează în cazul specific al grupurilor de săraci obiectivi putem afirma că răspunsul la întrebarea anterioară este negativ. Frecvența scăzută a subiecților din grupele de săracie obiectivă care practică activitățile listate se explică preponderent prin cumularea constrângерilor de mediu rezidențial, și de status (educație, ocupație, vîrstă, situație familială, gen) și nu prin lipsa resurselor materiale.

Din această perspectivă, consider că putem vorbi atât despre discriminarea femeilor cât și a săracilor obiectivi în societatea românească actuală. Lipsiți de informație și de oportunități și/sau deprinderi de a se informa ne așteptăm la diferențe semnificative între grupe la nivelul perceptiv-definițional. Printre aceștia (prin comparație cu bărbații și cei cu situație materială obiectivă bună), cel mai probabil, se întâlnesc, cu frecvență mai mare, parohialii⁴². Ei(ele) se definesc pe sine în afara sistemului politic românesc actual, consideră rolul politic exterior propriilor lor seturi de roluri sociale și sunt indiferenți(te) atât față de sistemul politic general cât și față de elementele sale fie ele de *input* ori de *output*. Practic, din moment ce sunt indiferenți la politic, este foarte posibil ca indiferența să se traducă în lipsa de atitudine pe toate dimensiunile acesteia (cognitivă, afect, evaluare). Cel mai probabil, sunt pasivi la orice provocări sau schimbări de natură politică (este posibil să nici nu le percepă ca existente în "lumea lor"). Să considerăm doar una dintre

activități - *citesc ziară și reviste*, care indică o conectare minimală la societate și o informare minimală. Practicarea activității indică interesul de a afla ce se se întâmplă deci definirea subiecțului ca participant la viața socială largă.

Ca urmare, cîtitorul ziarelor poate fi considerat unul dintre indicatorii participării la viața socială și politică. În aceasta privință:

Femeile⁴³ care au mai mult de 61 de ani, au absolvit cel mult 10 clase, sunt divorțate sau văduve și locuiesc în mediul rural reprezentă, cel mai probabil, parohialii societății românești.

Se poate observa că frecvența cea mai ridicată a acestora este în grupele de săracie obiectivă, în mod deosebit în categoria săracilor absolvenți. În cazul subiecților din grupul de săraci prin resurse simbolice, existența oportunităților ca și situația materială bună nu se traduc într-un nivel ridicat al activității. Toate activitățile sunt practicate cu o frecvență care nu depășește semnificativ frecvența pe eșantion, cu excepția uneia - vizionarea emisiunilor de televiziune. Să existe vreo legătură între televizor și lipsa lor de resurse simbolice?

Individ și societate: calitatea percepției vieții

Calitatea percepției vieții

Calitatea percepției vieții este măsurată prin 27 de indicatori⁴⁴ care descriu principalele domenii ale vieții individuale și raporturile sale atât cu mediul social cât și cu cel natural. Analiza calității percepției vieții este structurată de modelul teoretic elaborat în lucrarea *Indicatori și surse de variație a calității vieții*⁴⁵. Pornind de la dimensiunile teoretice, am construit, ca scoruri factoriale, următorii indici⁴⁶:

- situația personală: starea sănă-

tăii și relațiile din familie;

- *habitat*: locuința și calitatea mediului;

- *dezvoltare umană*: posibilitatea de a vă afirma, posibilitatea de a obține un loc de muncă pe măsura intereselor și a capacitații, accesibilitatea formelor de învățământ;

- *mediul social*: evaluarea activității poliției pe plan local, securitatea de acasă, de pe stradă, măsura în care drepturile sunt respectate;

- *mediul politic*: modul în care este condusă țara, modul în care primăria administrează localitatea, evaluarea preocupărilor societății pentru cei aflați în nevoie;

- *servicii economice*: dotarea localității cu unități comerciale, dotarea localității cu unități de prestări servicii, posibilitățile existente de petrecere a timpului liber;

- *servicii sociale*: evaluarea asistenței medicale primite și a calității învățământului la nivel local;

- *capital social*: relațiile cu vecinii și evaluarea informației primite prin mijloacele de comunicare;

- *competența politică subiectivă*: evaluarea măsurii în care poate influența luarea deciziilor în unitatea unde lucrează, în localitate și în modul în care este condusă țara.

"Exclușii" analizei

Cei care nu au răspuns la întrebările de evaluare a calității diferitelor domenii considerate sunt excluși din analiza prezentă. Este important de aflat cine sunt aceștia, deoarece s-ar putea ca excluderea lor să conducă la imagini distorsionate, mai ales în cazul concentrării acestora în unul dintre cele patru tipuri de bunăstare (săracie).

În acest sens, am însumat non-răspunsurile, pentru toți subiecții din eșantion, la toate întrebările utilizate în construirea indicilor calității percepute a vieții. Se

constată că numărul non-răspunsurilor crește pe măsură ce următoarele caracteristici de status se cumulează: genul (femeie), ocupația (șomer sau casnică), nivelul de instrucție (redus) și vîrstă.

$0,23 * \text{non-răspunsuri} = -0,32 * \text{sub } 61 \text{ ani} - 0,21 * \text{educație} + 0,15 * \text{șomer} + 0,09 * \text{casnică} + 0,10 * \text{femeie}$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,85.

Probabilitatea de a fi "exclus" din prezența analiză a calității percepute a vieții este cu atât mai mare cu cât individul cumulează mai multe dintre următoarele caracteristici de status: este în vîrstă, are un nivel de instrucție scăzut, este șomer sau casnică și cste femeie.

Cu alte cuvinte, cu o mare probabilitate exclușii societății românești sunt și exclușii analizei noastre. În plus, toate rezultatele vor trebui interpretate ținând cont de subestimarea săracilor absoluiți, deoarece, așa cum se poate observa, ei sunt cei care cumulează în cea mai mare măsură caracteristicile de status puse în evidență.

Prima constatare este că tipurile construite pornind de la bunăstare obiectivă – subiectivă sunt consistente și în ceea ce privește calitatea percepției a vieții. Privind numai semnele (+, -), constatăm că tipurile care dispun de resurse simbolice au valori pozitive (percep calitatea vieții în termeni mai pozitivi decât restul eșantionului), în timp ce tipurile caracterizate de lipsa resurselor simbolice au valori negative (defineste calitatea diferitelor aspecte și componente ale vieții în termeni mai negativi decât restul). Pe de altă parte, această grupare indică o relativă independență a percepțiilor și definițiilor față de situația materială specifică a subiectului.

ÎNTRÉ SĂRÁCIE ABSOLUTÁ ŠI BUNÁSTARE

Indicii calității percepute	Săracii aflați în sărăcie absolută	Săracii prin resurse materiale	Săracii prin resurse simbolice	Înșăriții
<i>situatia personală</i>	- 0,53 a	b	- 0,27 b	+ 0,55 c
<i>habitat</i>	- 0,31 a	+ 0,44 b	- 0,39 a	+ 0,29 b
<i>dezvoltare umană</i>	- 0,60 a	b	- 0,34 c	+ 0,66 d
<i>mediul social</i>	a	+ 0,43 b	- 0,39 c	a
<i>mediul politic</i>	- 0,18 a	+ 0,33 b	- 0,38 a	+ 0,18 b
<i>servicii economice</i>	- 0,17 b	- 0,23 b	b	+ 0,23 a
<i>servicii sociale</i>	Consens - serviciile sociale sunt satisfăcătoare			
<i>capital social</i>	- 0,26 b	b	b	+ 0,34 a
<i>competența politică subiectivă</i>	- 0,27 c,a	c	- 0,48 a	+ 0,37 b, c
<i>condițiile de muncă</i>	- 2,7	3,17 ^{**}	- 2,8	+ 3,5

Semnele + și - semnifică deplasări semnificative față de valorile medii pe eșantion (0) și sunt stabilite folosind testul t. Literele din celule semnifică subseturile omogene obținute prin analiză de varianță unidimensională.

Situatia personală separă grupurile de bunăstare (sărăcie) consistente de cele ale bunăstării (sărăciei) inconsistente. Săracii aflați în sărăcie absolută își definesc sănătatea și relațiile de familie în termeni predominant negativi. În opoziție cu aceștia, înșăriții consideră că atât sănătatea cât și relațiile lor de familie sunt bune. Să ne amintim caracteristicile de status ale celor două grupe. Grupul sărăcilor absoluci este supraîncărcat cu: femei, bătrâni (este foarte posibil ca sănătatea lor să fie proastă) și de subiecți divorțați sau văduvi. Grupul celor înșăriți este format preponderent din: bărbați, adulți și căsătoriți. Deci, o variație atât a resurselor materiale cât și a caracteristicilor de status (sex, vârstă, situație familială) are drept efect o variație semnificativă a calității percepute a situației personale.

Privind grupul sărăcilor prin conștiințări materiale observăm că ei evaluază propria sănătate și relațiile de familie drept satisfăcătoare. În același timp cei de peste 61 de ani și cei divorțați sau văduvi sunt chiar mai mulți decât în grupa sărăcilor absoluci. Ceea ce lipsește este supraprezentarea femeilor. Deci păstrând situația

materială obiectivă și caracteristicile de status (vârstă, situație familială) constante, obținem evaluări semnificativ diferite. Ca urmare, este de așteptat ca variația genului respondentului și a resurselor simbolice să determine în mai mare măsură decât cea a resurselor materiale sau a caracteristicilor de status (vârstă, situație familială) variația calității percepute a vieții.

Privind grupele inconsistente, constatăm că dacă situația materială obiectivă, caracteristicile de status și resursele simbolice variază obținem evaluări foarte apropiate. Ce lipsește din model? Singura caracteristică care nu variază între cele două grupe inconsistente este nivelul de instrucție și numai absența variației lui ar mai putea explica evaluările foarte asemănătoare ale celor două grupuri.

În concluzie, probăm un model cauzal care să explică calitatea percepță a situației personale cu predictorii: IBO, IBS, vârstă, situația familială și pregătirea scolară a subiecțului.

$$0,25 * \text{situația personală}^{**} = + 0,26 \\ * \text{IBS} + 0,16 * \text{educație} - 0,21 * \text{vârstă} \\ - 0,13 * \text{femeie}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,80 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,6.

IBO și situația familială nu au coeficienți beta semnificativi.

Situarea personală este definită în termeni cu atât mai pozitivi cu cât subiectul își definește mai pozitiv situația materială, are un nivel de instrucție mai înalt, este mai Tânăr și este bărbat.

Habitatul discriminează între grupurile de săracie subiectivă. Astfel, săracii aflați în săracie absolută și cei prin constrângeri simbolice evaluatează calitatea locuinței și pe cea a mediului natural în termeni negativi și aceasta în condițiile în care diferă semnificativ atât locuințele cât și dotarea acestora cu bunuri de folosință îndelungată. Pe de altă parte, diferă semnificativ și localizarea grupelor pe medii rezidențiale. Singura caracteristică ce nu variază este supraponderea casnicelor. Nu există totuși nici o explicație convenabilă conform căreia casnicele ar evalua locuința sau calitatea mediului mai rău decât alte categorii profesionale. Din contră, locuința constituie una dintre preocupările ei zilnice și este percepția drept responsabilitatea ei. De ce ar evalua-o în termeni negativi ca răspuns la întrebarea <Cum caracterizezi locuința Dvs.?>? Deci, obținem evaluări asemănătoare ale habitatului dacă nu variem resursele simbolice. Pe de altă parte, cele două grupuri de săracie (bunăstare) obiectivă au evaluări opuse, cu toate că sunt preponderent localizate în același mediu rezidențial și au aceeași situație materială obiectivă. Ceea ce diferă sunt resursele simbolice. Variația resurselor simbolice determină în mare măsură variația calității percepției a habitatului.

Este vizibil că subiecții din mediul rural evaluatează fie mai bine, fie mai puțin

rău habitatul decât cei din mediul urban, deci mediul rezidențial trebuie considerat ca predictor. De altfel, aplicând un test t de diferențiere între mediile evaluării habitatului pe cele două medii rezidențiale se constată diferența semnificativă teoretic așteptată.

Dar este posibil ca cele două grupuri din mediul rural să evaluateze habitatul mai bine decât cei din mediul urban, deoarece sunt mai în vîrstă, deci au case care deja poartă în ele o parte importantă din viața lor și pe care drept urmare le evaluatează într-o manieră afectivă și nu instrumentală, nu se gândesc că nu au un grad înalt de confort, ci că în ele și-au crescut copiii.

În concluzie, setul de predictori pentru explicarea variației calității percepute a habitatului este alcătuit din: IBS, mediu de rezidență (urban=1) și vîrstă.

$$0,21 * \text{habitat} = + 0,34 * \text{IBS} - 0,27 * \text{urban} + 0,16 * \text{vîrstă}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,97.

Habitatul este cu atât mai bine evaluat cu cât subiectul își definește propria situație materială în termeni mai pozitivi, locuiește în mediul rural și este mai în vîrstă.

Potibilitățile de dezvoltare umană situează la distanțe semnificative tipurile între ele. Grupele de săracie subiectivă le evaluatează negativ, săracii aflați în săracie absolută mult mai accentuat negativ. Grupul săracilor prin constrângeri materiale le consideră satisfăcătoare, iar instărării cred că sunt foarte bune. Valoarea extrem de redusă a indicelui pentru săracii aflați în săracie absolută arată că ei se percep ca excluși. Situației materiale obiective proaste și definirii negative a

ÎNTRĂ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

acesteia i se adaugă și percepția că ei nu se pot afirma, că ei și/sau cei apropiati nu pot obține un loc de muncă pe măsura capacităților, că nici măcar forma de învățământ dorită pentru ei și/sau cei apropiati nu este accesibilă. Evaluările lor transmit un mesaj clar - "Nici nu am și nici nu pot să obțin, sunt marginalizat".

Săracii prin constrângeri simbolice sunt de acord cu primii că în societatea românească actuală posibilitățile de dezvoltare sunt reduse. Există totuși o diferență majoră, orice formă de învățământ dorită le este accesibilă. Problema este că nu se pot afirma și că nu găsesc un loc de muncă pe măsura intereselor și capacitațiilor. Mesajul lor este altul - "Am, dar nu am destul și nici nu pot să obțin mai mult".

Săracii prin constrângeri materiale sunt satisfăcuți cu posibilitățile lor de dezvoltare. Par să spună - "Este bine așa cum este, Doamne ferește de mai rău."

Spre deosebire de toți ceilalți și prin opoziție cu primele două tipuri prezente, subiecții din grupul celor încăriți definesc posibilitățile de dezvoltare umană existente în societatea românească drept ridicate. "Totul este posibil, sănse există, nu depinde decât de tine", este, cel mai probabil, mesajul lor.

Predictorii care trebuie introdusi în modelul explicativ sunt IBS, mediul de rezidență și nivelul de instrucție, care discriminează puternic grupele de săracie obiectivă. Caracteristicile de status (excepțându-le pe cele considerate) nu ar trebui să influențeze foarte puternic.

$$0,24 * \text{dezvoltare umană} = + 0,38$$

$$* \text{IBS} + 0,13 * \text{urban} + 0,16 * \text{educație}$$

Observații - Valorile numerice reprezentă R² și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,75.

Cu cât un individ își definește propria situație materială mai bine,

locuiește în mediul urban și are un nivel de instrucție mai mare, cu atât mai pozitiv evaluază posibilitățile de dezvoltare umană existente în societatea românească actuală.

Mediul social este subiectul asupra căruia cad de acord tipurile bunăstării (săraciei) consistente și sunt în dezacord tipurile bunăstării (săraciei) inconsistente. Cei mai săraci și cei mai bogăți (atât pe dimensiunea obiectivă cât și pe cea subiectivă) consideră activitatea poliției satisfăcătoare, ca și securitatea și măsura în care drepturile le sunt satisfăcute. Nu este nimic contradictoriu atât timp cât luăm în considerare că aprecierile sunt făcute după standarde diferite care aplicate aceleiași realități produc același rezultat.

Cum de marginalii, care se și auto-definesc marginali, consideră că le sunt respectate toate drepturile? Am amintit anterior că în grupul săracilor absolui se concentrează parohialii. Ei consideră că li se respectă toate drepturile, căci oricum nu știu multe despre ele (ca urmare aleg varianta 3 pe scara de 5). Securitatea de acasă sau de pe stradă sigur că este satisfăcătoare - de ce i-ar ataca cineva, ce să le ia? Cu privire la activitatea poliției - "Poliția? Bine mai că, bine. Ce treabă am eu cu ea? Doamne ferește de necazuri!". Calitatea mediului social este satisfăcătoare pentru săracii aflați în săracie absolută pentru că orice lucru fără miză este satisfăcător. Grupul săracilor prin constrângeri materiale este al doilea grup care concentrează parohiali. Asta ar putea explica evaluarea lor pozitivă, cu atât mai mult cu cât în fapt diferă semnificativ față de medie, dar nu cu privire la activitatea poliției care este satisfăcătoare.

Nu acesta este cazul încăriților. Ei știu care le sunt drepturile, dar, așa cum consideră posibilitățile de dezvoltare ridicate, așa consideră că drepturile le sunt respectate. Sigur că există disfuncționalități, dar ei pot și știu să rezolve toate

eventualele situații dificile. Ei nu numai că au drepturi, dar le și exercită. Securitatea de acasă este satisfăcătoare, în percepția lor, pentru că probabil consideră că știu cum să se asigure.

Din grupul săracilor prin constrângeri simbolice mai mulți subiecți decât în restul grupelor evaluează negativ mediul social, pe toate cele trei componente considerate. Societatea românească este una în care nu se pot afirma, nu sunt siguri, ori când li se poate întâmpla ceva, instituțiile nu funcționează, drepturile lor nu sunt respectate, nici măcar oamenii din jur la nevoie nu te-ar ajuta *de loc* (afirmă 57%⁵⁰ dintre ei la întrebarea - "În situația în care ați fi agresat pe stradă sau în locuri publice, în ce măsură ați conta pe ajutorul celor din jur?").

Explicațiile evaluărilor celor două grupe de săracie obiectivă pun accentul pe orientarea politică a acestora. O altă explicație posibilă nu pune accent pe individ și pe resursele sale educaționale, ci pe mediul care trebuie evaluat. Trebuie ținut cont ca ambele grupe sunt situate preponderent în mediul rural și că, în general, comunitățile rurale sunt mult mai lipsite de evenimentele orașului, ceea ce ar putea explica evaluarea neutră sau pozitivă. Modelul explicativ care ne-a condus la parohiali conține predictorii: gen, mediul de rezidență, educație, vîrstă și situația familială. Singurul predictor care corespunde ambelor explicații este mediul de rezidență. În plus, mediul de rezidență ca și resursele simbolice variază între grupurile de săracie prin constrângeri materiale și cel prin constrângeri simbolice.

Genul variază semnificativ doar între grupul săracilor absolvenți și cel al înstăriților și totuși evaluarea rămâne constantă, ca urmare îl vom elmina din model.

Cum explicațiile date din perspectiva individului se centrau pe "a ști", deci pe nivelul acestuia de instrucție, vom folosi educația ca predictor.

În concluzie, modelul⁵¹ are trei pre-

dictori: mediul de rezidență (urban = 1), nivelul de instrucție și IBS. Rezultatul confirmă ipoteza: coefficient beta IBS = + 0,23, coefficientul beta educație = - 0,11 și coefficient beta urban = - 0,14, dar R**2 este de 0,08, iar indicele Durbin-Watson este 1,5.

Una dintre componentele indicelui era securitatea acasă, pe stradă, etc. Pornind de la aceasta am considerat utilizarea unei alte variabile, care să se refere la mediul rezidențial, dar considerând București ca localitatea unde securitatea ar fi minimă. Prin urmare, am probat un model în care avem: București (variabilă dihotomică), educație (cel mult 10 clase = 1) și IBS.

$$0,10 * \text{mediul social} = + 0,22 * \\ \text{IBS} - 0,22 * \text{București} + 0,10 * \text{cel mult 10 clase}$$

Observații - Valorile numerice reprezentă R**2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelatare a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,97.

Mediul social este cu atât mai bine evaluat cu cât individul își definește propria situație materială în termeni mai pozitivi, nu locuiește în București (posibil să fie valabil pentru toate orașele mari) și are un nivel de educație redus.

Mediul politic induce o grupare a tipurilor asemănătoare celei produse de indicele "habitat". Grupele fără resurse simbolice evaluază mediul politic în termeni mai negativi decât restul eșantionului. Este de remarcat că criticismul acestor grupe nu se extinde pe toate componentele indicelui sintetic și diferențiază cele două grupe.

Săracii aflați în săracie absolută sunt extrem de critici cu privire la preocupările societății pentru a-i ajuta pe cei aflați în nevoie - bătrâni singuri. Ei sunt marginalizați de care societatea nu se ocupă și pe care nu îi ajută. Caracteristicile de status

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

dominante ale acestui grup explică evaluarea, cu precădere suprareprezentarea celor de peste 61 de ani și a celor divorțați sau văduvi. Totuși, aceleasi caracteristici⁵² de status predomină și la grupul de săraci prin constrângeri materiale, iar evaluarea este opusă. Unul dintre factorii ce determină variația evaluării mediului politic trebuie să fie IBS. Cu cât îți definești mai rău situația materială proprie, cu atât vei evalua mai critic preocupările societății de a te ajuta, cu atât mai mult când toate căile par blocate (v. Indicele dezvoltare umană).

În plus față de săracii aflați în săracie absolută, săracii prin constrângeri simbolice sunt foarte critici la adresa modului în care este condusă țara (normal, dacă luăm în considerare că în percepția acestora societatea românească nu funcționează).

Ca și în cazul habitatului, se observă că subiecții din mediul rural fie evaluatează mai bine, fie evaluatează mediul politic mai puțin rău. Ca urmare, mediul rezidențial trebuie considerat drept predictor.

Fiind vorba despre mediul politic, teoretic educația subiecțului ar trebui să aibă o influență importantă. De altfel, între grupele din același mediu rezidențial se observă că grupa care evaluatează pozitiv are un nivel de instrucție mai ridicat decât grupa care evaluatează negativ. Pe componenta referitoare la preocupările societății pentru cei aflați în nevoie, cei cu educație mai ridicată, având o situație și poziție socială mai bună, tind să aprecieze pozitiv (pentru ei miza este zero). Prin comparație cu aceștia, cei cu educație scăzută, care au o situație și poziție socială mai scăzute, tind să evaluateze negativ (pentru ei miza este diferită de zero, se așteaptă la ajutor).

Modelul explicativ cuprinde trei predictori: mediul rezidențial, nivelul de instrucție și IBS.

$$0,09 * \text{mediul politic} = + 0,27 * \\ IBS - 1,26 * \text{urban} - 0,10 * \text{educație}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R² și coeficienții Beta. Indicele

Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,70 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,75.

Mediul politic este cu atât mai bine evaluat cu cât individul își definește propria situație materială în termeni mai pozitivi, locuiește în mediul rural și are un nivel de instrucție mai redus.

Serviciile economice separă tipurile pe medii rezidențiale, ceea ce era de așteptat înănd cont că cel mai mare coefficient de saturatie îl are dotarea localității cu unități de prestări servicii, iar localitățile din mediul rural sunt mai prost dotate (dar acesta este cazul săracilor prin constrângeri materiale, nu și al săracilor absoluci - care evaluatează negativ doar posibilitățile de petrecere a timpului liber). Pe de altă parte, aprecierea peste medie a calității serviciilor economice numai de către instăriți este explicabilă prin accesibilitatea acestora, accesibilitate asigurată de starea materială obiectivă semnificativ mai bună decât a celorlalți. Modelul cu doi predictori: mediul rezidențial și IBO nu funcționează, datorită indicelui IBO care are o influență nesemnificativă. Deci, aprecierea pozitivă a serviciilor economice nu era determinată de faptul că având resurse materiale instării ar avea acces la acestea în mod semnificativ mai mare. Grupul celor instăriți este însă caracterizat de un capital de educație semnificativ însoțit și de capital simbolic. Prin urmare, este probat un model în care alături de mediul de rezidență sunt predictori: nivelul de instrucție și IBS.

$$0,16 * \text{servicii economice} = + 0,42 * \text{urban} + 0,12 * IBS - 0,12 * \text{educație}$$

Observații - Valorile numerice reprezintă R² și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,50 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,75.

Cu cât individul își definește mai pozitiv propria situație materială, locuiește în mediul urban și are un nivel de instrucție mai redus, cu atât calitatea serviciilor este evaluată în termeni mai pozitivi.

Capitalul social are efectul indicelui mediului social în oglindă. Ipoteza este că starea materială va avea o influență redusă asupra capitalului social, în timp ce constrângerile de status ale săracilor absoluați, care se constituie în resurse de status ale înstăriților, vor avea o influență puternică.

Care caracteristici de status sunt relevante? Grupele de săracie obiectivă, cu caracteristici de status asemănătoare, au evaluări diferite, deci ar trebui considerate numai caracteristicile de status care îi diferențiază pe aceștia și în același timp reprezintă resurse de status ale înstăriților.

Privind cele două componente ale indicelui se constată că diferența provine majoritar din evaluarea informației primite (relațiile cu vecinii = media, pentru săracii aflați în săracie absolută). Să ne reamintim că cele două tipuri polare au și pattern-uri de consum informațional semnificativ diferite. Cu alte cuvinte, diferența care apare pe indicele capital social este asociată diferenței la nivelul comportamentului de consum cultural. Prin prisma acestui fapt scorurile indicelui s-ar citi astfel: *cu cât expunerea la informație este mai mare cu atât calitatea ei este evaluată mai bine*. Deoarece pattern-ul comportamental al săracilor absoluați este normă în mediul rural, primul predictor trebuie să fie chiar mediul de rezidență - de data aceasta ca indicator de frontieră culturală (constrângere de rezidență).

În cadrul fiecărui strat am văzut că educația era variabila care funcționa drept frontieră între tipuri de comportament de consum cultural. Astfel, menținând constant mediul de rezidență, avem relația: *cum nivelul de instrucție crește cu atât*

evaluarea calității informației (capitalului social) este mai bună. În afara educației, pe același strat rezidențial, variația resurselor simbolice poate fi explicația variației calității percepute a capitalului social.

Femeile citesc ziarele mai puțin decât bărbații, dar urmăresc emisiunile de la televiziune în aceeași măsură. Chiar dacă, la nivelul activităților apar câteva diferențe semnificative, acestea nu se reflectă în evaluări semnificativ diferite între bărbați și femei. O expunere mai mică nu atrage după sine o apreciere mai proastă - ceea ce indică existența unei relații slabe.

$$0,07 * \text{capital social} = + 0,17 * \text{urban} + 0,13 * \text{IBS} + 0,08 * \text{educație}$$

Observații - Valorile numerice reprezentă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,80 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,75.

Informația primită prin mijloacele mass-media este evaluată cu atât mai bine cu cât individ își definește mai bine propria situație materială, locuiește în mediul urban și are un nivel de instrucție mai înalt.

Competența politică subiectivă⁵³

"Chiar faptul că cetățenii au în minte acest mit (mitul cetățeanului rațional-activ), că se văd pe sine ca influenți și având obligativitatea de a juca un rol activ, creează potențialitatea influenței și activității cetățenești" (Almond și Verba⁵⁴). Acest mit împărtășit la nivel societal este funcțional atât pentru că predispune pe guvernați către acțiuni reale, cât și pentru că predispune pe guvernanți la atitudini anticiপativ responsabile.

Sunt subiecții noștri competenți politici subiectiv?

Cele două grupe localizate în mediul rural, de săracie obiectivă, obțin valori asemănătoare. Diferența subiectivă prezintă între grupe cu privire la propria situație

ÎNTRÉ SĂRÁCIE ABSOLUTÁ SI BUNÁSTARE

materială sau la posibilitățile de dezvoltare se diminuează în sfera politicului. Ipoteza am expus-o deja - parohialii, sunt concentrați în aceste grupuri. Totuși, valoarea medie a indicelui pentru săracii aflați în săracie absolută față de media pe eșantion, arată că în afara parohialilor, acest grup este încărcat cu cei care se consideră marginalizați și lipsiți de putere, de influență. În percepția lor au nevoie de ajutor, dar societatea nu îi ajută, nu le dă nici o sansă nici lor și nici membrilor familiei lor, iar el (ea) nu poate influența cu nimic mersul lucrurilor.

Trebuie punctat că variabila mediu de rezidență determină o variație semnificativă a competenței politice subiective. Astfel, competența politică subiectivă medie pentru subeșantionul din rural este semnificativ mai mare decât media subeșantionului urban. Subiecții din mediul rural în mai mare măsură decât cei din mediul urban consideră că pot influența luarea decizilor la locul lor de muncă sau la nivelul localității, dar nu și la nivelul țării unde predomină influenții subiectivi din mediul urban. Ruralul este deci spațiul unde își dau "întâlnire" săracia obiectivă și competența politică subiectivă. Nu este surprinzător dacă luăm în considerare că aceasta este mai degrabă o competență restrânsă, care funcționează în spațiul comunitar, iar influența este valabilă pentru situațiile experimentate sau experimentabile direct. La nivelul comunităților rurale, viața de zi cu zi a individului se intersectează frecvent cu politicul (repräsentat prin instituțiile și administrația locală), nu există necunoscut și abstract, deci există posibilități de influențare. Nu așa stau lucrurile în ceea ce privește luarea decizilor la nivel național - politica în acest sens este treaba "Domnilor de București" și nu a lor. Cu privire la luarea deciziei la nivel național, tind să cred că sunt cu preponderență orientații spre obiectele de output, adică spre rezultatele decizilor și nu spre cele de input, adică nu își pun

problema influențării, poate tocmai datorită credinței că oricum nu ar putea influența deciziile. Cum grupul săracilor absolui este grupul de concentrare a parohialilor și a marginalizațiilor, mediul rural este spațiul preponderent al dependentilor (G.Almond, S.Verba).

Pentru cele două grupuri localizate în mediul urban, de bunăstare obiectivă, diferența subiectivă își păstrează amplitudinea. Pentru săracii prin constrângeri simbolice societatea nu numai că nu le oferă șanse, ci nu le respectă nici drepturile și pe deasupra ei nu au nici o influență, nu pot schimba nimic. Cu toate acestea, un număr semnificativ mai mare de subiecți din mediul urban (decât în mediul rural) consideră că pot influența luarea decizilor la nivel național și nu local. Nu pot decât să speculez că cele mai frecvente căi imaginate sunt votul și grupuri influente (sindicale, asociații, partide). Votul pare să aibă o probabilitate mai mică atât timp cât același mecanism de influențare ar funcționa și la nivelul localității. Totuși, cele două întrebări pot trimite la referințe diferite. *Decizii în localitatea în care trăiți* poate însemna pentru subiecții care locuiesc în orașe de la gropi la salubritate (vezi temele alegerilor locale). *Possibilitatea de a avea un cuvânt de spus pentru a influența modul în care este condusă țara* poate fi tradus prin a vota, sau la nevoie a face presiuni asupra guvernului (cum în mai toate situațiile, cel puțin până în noiembrie 1996, guvernul a cedat presiunilor sindicale, la nivelul imaginului colectiv acest fapt a fost capitalizat și a devenit credință că dacă ar fi organizati și ar încerca, ar putea reuși, deci ar putea influența).

În același mediu rezidențial, competența politică subiectivă crește odată cu creșterea nivelului de instrucție și a resurselor simbolice de care dispune individul. Caracteristicile de status a căror variație ar putea afecta competența politică subiectivă sunt: statutul ocupațional de muncitor (care foarte probabil se simt lipsiți de influență,

mai ales la locul de muncă) - suprareprezentat în grupul săracilor prin constrângeri simbolice.

În concluzie, modelul explicativ conține următorii predictori: mediul de rezidență (urban = 1), IBS, nivelul de instrucție și muncitor (dihotomică).

$0,15 * \text{competență politică subiectivă} = + 0,32 * \text{IBS} - 0,13 * \text{muncitor} - 0,11 * \text{urban}$

Observații - Valorile numerice reprezintă R² și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,80 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,96.

Educația obține un coefficient beta nesemnificativ.

Competența politică subiectivă crește cu cât individul își definește mai spre pozitiv propria situație materială, nu are ocupația de muncitor(oare) și nu locuiește în mediul urban (rezultatul trebuie interpretat înținând cont de toate amendamentele amintite anterior).

Provinciile istorice și calitatea percepției vieții

Dacă putem vorbi despre arii culturale, ale căror configurații de orientări valorice dominante sunt semnificativ diferite și dacă tipurile de săracie/bunăstare sunt suprareprezentate/subrepräsentate în anumite regiuni istorice, atunci ar trebui ca variația provinciei să producă variația calității percepției vieții. Pentru a determina provinciile istorice care ar trebui considerate am aplicat o analiză de varianță a indicilor calității percepției vieții pe regiuni istorice. Voi prezenta rezultatele într-o manieră polară. Ne interesează numai distanțele maxime, deci prezint doar regiunile cu valori extreme, pentru fiecare indice (v. tabel pag. 43).

Părerile subiecților din București diferă semnificativ de cele ale subiecților din alte regiuni ale țării. Evaluările medii ale bucureștenilor sunt pozitive cu privire

la posibilitățile de dezvoltare umană și cu privire la capitalul social. În ceea ce privește calitatea mediului politic, mediului social (mai ales pe componenta *lipsa securității*) și habitatului (mai ales pe componenta *mediul natural*) evaluările acestora sunt negative. Stîm că ponderea bucureștenilor în tipul înnășiților este semnificativ mai mare decât ponderea acestora în orice alt tip considerat. Invers, în totalul subiecților din București sunt suprareprezentate tipurile săracilor prin constrângeri simbolice (33,3%) și cel al înnășiților (48%). Cu alte cuvinte, între bucureștenii care au fost anchetați majoritatea lor sunt în situația de bunăstare obiectivă.

Moldova în spațiul imaginarului se opune Bucureștiului pe dimensiunile dezvoltare umană și mediul politic. Mediul politic este evaluat pozitiv, în timp ce posibilitățile de dezvoltare umană sunt evaluate negativ. Grupul subiecților din Moldova cuprinde 25% săraci absoluci, fiind supraîncărcat cu săraci prin constrângeri materiale (29,4%) și subîncărcat cu înnășiți (19,1%).

Oltenia la nivelul percepțiilor se opune Bucureștiului (pe dimensiunea mediul social), Dobrogei (pe dimensiunea servicii economice) și Banatului (pe dimensiunea situației personale). Subiecții din Oltenia estimează pozitiv situația personală și mediul social, în timp ce serviciile economice primesc evaluarea minimă pe toată țara. Ponderea tipurilor în totalul subiecților din Oltenia este asemănătoare cu cea pe totalul subiecților inclusi în analiză.

Spre deosebire de subiecții din Oltenia, bănațienii definesc negativ situația personală, iar calitatea serviciilor sociale obține cel mai mic scor pe întreaga țară (spre deosebire de Dobrogea, care obține scorul maxim). Subiecții din Banat este supraîncărcat cu săraci absoluci (39%) și subîncărcat cu săraci prin constrângeri materiale (10,9%), în timp ce 20,3% sunt înnășiți.

Rămâne doar ca proiect pentru un

ÎNTRE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Indici ai calității percepute	Provincii istorice de maximă diferențiere	
<i>Dezvoltare umană (1322)</i>	- 0,16 Moldova	București + 0,39
<i>Mediu politic (1415)</i>	- 0,28 București	Moldova +0,17
<i>Mediu social (1431)</i>	- 0,72 București	Oltenia + 0,28
<i>Servicii economice (1410)</i>	- 0,35 Oltenia	Dobrogea + 0,32
<i>Servicii sociale (1425)</i>	- 0,19 Banat	Dobrogea + 0,33
<i>Capital social (1453)</i>	- 0,29 Muntenia	București + 0,17
<i>Competența politică subiectivă</i>	Omogenitate	
<i>Situatia personală (1428)</i>	- 0,18 Banat	Oltenia + 0,20
<i>Habitat (1467)</i>	- 0,24 București	Dobrogea +0,23

viitor studiu verificarea ipotezei conform căreia *la nivelul calității percepute a vieții, în interiorul fiecărei regiuni istorice, se constituie subseturi omogene după modelul de structurare al ariilor culturale.*

Verificarea acestei ipoteze ar constitui un argument al relevanței pentru studiul calității vieții atât al ariilor culturale cât și al sistemului de indicatori sociali care conduc la determinarea acestora.

tivă, sau care încearcă să explice fenomenele și percepțiile populației, realul și imaginarul împărtășit de o populație la un moment dat, exclusiv printr-o așa-zisă "analiză de variabile" (H. Blumer, 1969) este un studiu "sărac".

Orice studiu sociologic despre sărăcie care se plasează exclusiv în planul obiectiv și nu la intersecția dintre obiectiv și subiectiv, dintre real și imaginar, nu este un studiu "de calitate".

Dincolo de jocul cuvintelor, realitatea trebuie înțeleasă, iar în acest sens am folosit instrumentul metodologic weberian al comprehensiunii – cele patru ideal-tipuri, de la sărăcie absolută, la bunăstare. Utilizându-le, am încercat să ne apropiem de realitate, să scriem în limbaj-cod subiecți, respondenți, indivizi, dar și să găsim să înțelegem oamenii, dincolo de chestionare, bază de date, coduri, variabile și analize statistice.

Încheiere

Articolul de față a combinat studiul sărăciei cu studiul calității vieții pentru a demonstra astfel că un studiu de calitatea vieții fară o analiză a sărăciei este parțial, ca și un studiu al sărăciei doar pe dimensiunea obiectivă.

Orice studiu de calitatea vieții realizat într-o manieră preponderent descrip-

Anexe

Anexa 1. Despre eșantion

Eșantionarea

1. Universul de referință cuprinde toți cetățenii români peste 18 ani.

2. Stratificare a fost făcută funcție de provincii, medii rezidențiale și tipuri de localități.

3. România a fost zonată în 8 regiuni: Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Moldova, Banat, Ardeal, Crișana-Maramureș, București. Au fost

selecționate 31 de localități urbane respectiv 30 de localități rurale, astfel încât să se obțină subpopulații reprezentative straturilor.

4. Determinarea eșantionului s-a realizat printr-o procedură multistadială, respectiv întâi localitatea, apoi secția de votare și ultima, persoana. Din fiecare listă a secției de votare s-au extras, prin pas mecanic, câte 10 până la 20 de persoane în satele cu o singură secție de votare.

Structura eșantionului pe variabilele de status

1. Structura pe grupe de vârstă								
Ani	18-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	peste 71	Total
Eșantion	4%	18,5%	19,3%	22,1%	14,7%	13,4%	8%	100%

Datele au fost culese pe baza unui chestionar, întrebările solicitând răspunsuri care privesc atât interviewatul cât și gospodăria sa. Chestionarul a fost aplicat de către operatori de teren la domiciliul fiecărei persoane incluse în eșantion.

2. Structura eșantionului pe medii rezidențiale este 45% = rural și 55% = urban.

3. Structura eșantionului pe sexe: Masculin 48,4% și Feminin 51,6%

4. Veniturile familiei sunt autoevaluate prin comparație cu necesitățile astfel:

- nu ajung niciodată pentru strictul necesar - 34,1%
- ajung numai pentru strictul necesar - 37%
- ajung pentru un trai decent până la pot obține tot ceea ce îmi doresc 28,9%.

5. Structura eșantionului pe regiuni istorice și nivel de instrucție

Regiune istorică	Eșantion	Nivel instrucție	Eșantion
Muntenia	20,7%	Superior	7,7%
Moldova	23,2%	Postliceal	6,2%
Ardeal	19,9%	Profesional	16,4%
Oltenia	10,7%	Liceal	23,1
Crișana-Maramureș	6,8%	Gimnaziu	28,7%
Banat	6,8%	Primar, fără	17,8%
Dobrogea	3%	Total	99,9%
București	8,9%		
Total	100%		

6. Structura eșantionului pe ocupația actuală și profesia tatălui

Ocupația actuală a subiectului	Eșantion %	Profesia tatălui	Eșantion %
agricultur (țaran)	18,2	agricultur (țaran)	43,9
muncitor	24,1	muncitor	43
tehnician - funcționar	13,2	tehnician - funcționar	10
profesii cu studii superioare	5,6	profesii cu studii superioare	3,1
elev, student, alte situații	2,4	Total	100%
pensionar	19,8		
casnice	7,4		
șomer	7,6		
patron	1,7		
Total	100%		

Ocupația unei persoane este îndeletnicirea aducătoare de venit. Dacă o persoană exercită mai multe ocupații, a fost înregistrată cea considerată ca fiind principală. Pentru pensionarii reîncadrați sau țărani și patroni s-a luat în considerare specificul muncii depuse la momentul culegerii datelor. Elevii și studenții au fost înregistrați astfel chiar dacă lucrau ceva.

7. Structura eșantionului funcție de starea civilă

necăsătoriți - 12,8%,
căsătoriți - 73%
divorțat(a) - 2,7%, văduv(a) - 9,7%
altă situație - 1,8%

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

Anexa 2. Consumul alimentar din surse proprii

Consumul alimentar din surse proprii a fost calculat prin două metode:

Metoda 1⁵⁷

Pornește de la aprecierile subiective privind acoperirea nevoilor de consum din producția proprie (inclusiv produsele primite de la rude, prieteni).

Valoarea consumului alimentar din surse proprii este determinată prin aplicarea următoarelor ponderi la suma de lei care reprezintă cheltuielile pentru consumul produselor alimentare:

0% - "Nu dispuneți de stocuri de produse agricole"

15% - Asigură "consumul doar pentru câteva luni"

60% - Asigură "consumul pe întregul an fără a putea vinde"

90% - Asigură "consumul pe întregul an cu disponibilități de vânzare".

Metoda 2

Pornește de la cantitățile⁵⁸ consumate în gospodărie, obținute de pe terenul agricol al familiei (inclusiv produsele primite de la rude, prieteni) raportate de către subiect.

Se aplică prețurile obținute din *Buletin statistic de prețuri* (CNS), care au fost

în prealabil ponderate în conformitate cu structura consumului rezultată din AIG (CNS)

Observație: Știm că întotdeauna estimarea consumului din surse proprii poate fi pusă sub semnul îndoielii. Metoda 2 pare a fi mai obiectivă, mai exactă, deci mai apropiată de standardele științifice. Cu toate acestea, pe parcursul lucrării, voi folosi rezultatele obținute prin metoda 1. Considerențele care au condus la această decizie sunt următoarele: este mai simplu pentru subiect să aprecieze acoperirea globală a produselor obținute în gospodărie sau primite decât să aprecieze cantități exacte pe categorii de produse (cereale, legume, fructe,...). Ca dovadă, 34,8% din subiecții eșantionului raportează autoconsum zero în cantități de produse, în timp ce numai 22,5% estimează global autoconsum zero.

Cantitățile de produse sunt agregate pe categorii (legume = roșii + castraveți + morcov + varză + etc.) ceea ce produce dificultăți în estimare atât subiectului cât și cercetătorului. De exemplu, legumele pe care le găsești în structura consumului (AIG) nu coincid întotdeaună cu cele ale căror preț este disponibil în *Buletinul statistic de prețuri*.

Cum ambelor metode le pot fi aduse critici la fel de severe, alegerea a fost făcută pe principiu celui mai mic rău.

Variabilele obținute au următoarele caracteristici:

Autoconsum	Egal cu zero pentru	Medie pe eșantion	Abatere standard	N =
Metoda 1	22,5% din N	144.304 lei	119.814	1503
Metoda 2	34,8% din N	138.104 lei	176.345	1511

Am comparat pentru diferite tipuri de gospodării ponderea consumului alimentar din surse proprii în venitul total obținut prin cele două metode. Termen de comparație a fost

ponderea⁵⁹ autoconsumului pe tipuri de gospodării, calculat la nivelul populației din România.

Ponderea (%) Gospodării de	Autoconsum Metoda 1	CNS (AIG)	Autoconsum Metoda 2
Tărani - 18,2%	39	43,1	48,5
Someri - 7,7%	36,9	32,9	25
Pensionari - 19,8%	20,6	29,2	17,9
Salariati - 42,9%	19,6	15,9	14,3
Patroni - 1,7%	18,5	8,7	8,8

Observație: Tipul gospodăriei a fost determinat în funcție de ocupația respondentului.

Pentru 45,7% din întregul eșantion (țărani + șomeri + pensionari) dacă autoconsumul este calculat prin metoda 1 se obține o pondere a acestuia în venitul total mai apropiată de cea rezultată din AIG decât ponderea

autoconsumului calculat prin metoda 2. Singura diferență accentuată se obține pentru gospodăriile de patroni, dar aceștia reprezintă doar 1,7% din eșantion.

Note și bibliografie

1. Raportul Național al Dezvoltării Umane în România - 1997, Ed. Expert, București, 1997, p.23-52
2. I. Mărginean - Schița de indicatori ai calității vieții, București, C.I.D.E., 1991
3. C. Zamfir (coord.) - Indicatori și surse de variație a calității vieții, Ed. Academiei R.S.R., București, 1984, p.17-31
4. C. Zamfir (coord.) op.cit., p.31-47
5. D. Sandu - Sociologia tranzitiei. Valori și tipuri sociale în România, Ed. Staff, București, 1996, p.228-254
6. C. Zamfir - op.cit., p.67
7. Caracteristicile eșantionului se găsesc în Anexa 1.
8. Variabilele de status considerate se referă atât la statusul moștenit cât și la statusul dobândit. Mă refer la: sex, vîrstă, ocupație actuală, nivel de instrucție, situație familială.
9. IA = Na/N_{tot} , Na = numărul membrilor din gospodărie care lucrează (raportaj de subiect), N_{tot} = numărul total al membrilor din gospodărie.
10. Venitul mediu pe adult echivalent în gospodărie = $(venit\ total\ bănesc + consumul\ alimentar\ din\ surse\ proprii)/număr\ persoane\ conventionale$. Persoană convențională = adult echivalent. Am folosit scala de echivalență a minimului de subzistență elaborată în cadrul I.C.C.V.: 1 pentru prima persoană, 0,7 pentru fiecare altă persoană sau copil cu excepția celui de-al treilea copil și a următorilor, al căror coeficient de echivalență este de 0,6.
11. C. Zamfir (coordonator) - Dimensiuni ale săraciei '94, Ed. Expert, București, 1995, p.15-29. Metodologia prezentată în această lucrare fundamentează și cele două paragrafe referitoare la metoda normativă și la metoda relativă.
12. Pragurile teoretice și metodologia pe care le-am utilizat sunt cele elaborate în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții. În construirea acestora au fost făcute două distincții - cele două niveluri de venit depind de: 1) mediul de rezidență și 2) tipul de familie (familie de pensionari sau nu).
13. Consumul din surse proprii este estimat prin două metode, prezentate pe larg în Anexa 2.
14. Populație și Societate, Periodic al Centrului de Cercetări Demografice al Academiei Române, Nr.2, martie - aprilie 1997. Populația României era de 22.585.145 persoane
15. Am construit o variabilă dihotomică care ia valoarea 1 în cazul în care subiectul este membrul uneia dintre cele 202 de gospodării aflate în săracie absolută și 0 în caz contrar. Apoi am intersectat această variabilă cu predictorii referitor la individ sau/și gospodărie. Supraîncărcat = prezența unei valori standardizate ajustate pozitive mai mare decât 2. Subîncărcat = prezența unei valori standardizate ajustate negative mai mică de -2. Valorile standardizate ajustate sunt calculate cu

ÎNTRE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

- formula (frecvența observată - frecvența așteptată)/eroarea standard. Valori absolute mai mari decât 1,96 indică relație semnificativă statistic între cele două variabile. Valori pozitive semnifică asociere, iar valori negative semnifică respingere. D. Sandu, *Sociologia tranzitiei*, Ed. Staff, București 1996, p.150
16. Am folosit testul t pentru a stabili dacă diferența dintre cele două medii este semnificativă.
17. Pentru a verifica am aplicat o analiză de regresie la nivelul eșantionului. $0,26 * IA = -0,45 * nr. pensionari - 0,17 * şomer - 0,16 * casnică - 0,15 * nr. copii$. Observații - Valorile numerice reprezintă R^2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,74 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,93. Variabila "şomer" este o variabilă dihotomică și ia valoarea 1 dacă subiectul și/sau soțul (soția) este şomer. Analog a fost definită și variabila "casnică". Precizez că în cazul aplicării analizei de regresie doar pentru subiecții din mediul rural coeficientul Beta pentru variabila "casnică" este nesemnificativ. Explicația cea mai probabilă este aceea că în mediul rural toți membrii familiei participă la munca pământului și subiectul care se declară "casnică" în același timp se numără la cei care lucrează, ca urmare nu influențează indicele de activitate al familiei.
18. Gradul de sărăcie = $4(5 - venitul total/MD)/10$ - C. Zamfir (coordonator) - *Dimensiuni ale sărăciei* '94, Ed.Expert, București, 1995, p.53-54. Gradul de sărăcie indică amploarea sărăciei (departarea/ apropierea de starea de sărăcie asociată unui anumit venit). Cu cât valoarea indicatorului este mai mare cu atât apropierea de starea de sărăcie este mai mare. Astfel, pentru un venit egal cu MD gradul de sărăcie este de 25,6, pentru un venit egal cu MS gradul de sărăcie este de 44,6, iar pentru un venit egal cu zero gradul de sărăcie este egal cu 102,4.
19. La nivelul întregului eșantion gradul de sărăcie este semnificativ mai mare pentru gospodăriile situate în mediul rural.
20. Firesc, dacă ținem cont că sărăcia determinată doar pe baza veniturilor indică starea individului dar nu spune nimic despre valorile, opțiunile, așteptările, percepțiile și definițiile acestuia.
21. D. Sandu vorbește despre aceleasi patru tipuri de capital. Capitalul uman = "a ști", capitalul social = "a fi", capitalul simbolic = "a crede" și capitalul material = "a avea". - *Sociologia tranzitiei*, Ed. Staff, București, 1996, p.23
22. E. Zamfir, C. Zamfir (coordonatori) - *Politici sociale. România în context european*, Ed. Alternative, București, 1995, cap.4, p.57-77
23. C. Zamfir - *Dimensiuni ale sărăciei* '94, Ed.Expert, București, 1995, p.15
24. Este utilizat ca model indicele situației materiale construit de către D.Sandu - *Sociologia tranzitiei*, Ed. Staff, București, 1996, p.42. Indicele dotării locuinței este construit separat pentru a evita supraponderarea importanței acesteia, ca scor factorial din variabilele referitoare la înzestrarea locuinței cu dependințe, frigider, aragaz și televizor. IBO este scor factorial, prin urmare are media egală cu zero pe întregul eșantion. Valorile negative ale indicelui indică sărăcia obiectivă, iar valorile pozitive indică bunăstarea materială obiectivă.
25. Este utilizat drept model indicele sărăciei subiective construit de către N.Tambrea și publicat în C. Zamfir - *Dimensiuni ale sărăciei* '94, Ed.Expert, București, 1995, p.28. IBS este scor factorial, prin urmare are media egală cu zero pe întregul eșantion. Valorile negative ale indicelui indică

sărăcia subiectivă, iar valorile pozitive indică bunăstarea materială subiectivă.

26. Cum estimați veniturile totale ale familiei Dvs. în raport cu necesitățile 1. Nu ne ajung nici pentru strictul necesar, 2. Ne ajung numai pentru strictul necesar, 3. Ne ajung pentru un trai decent, dar nu ne permit să cumpărăm și unele obiecte mai scumpe, 4. Reușim să cumpărăm și unele obiecte mai scumpe, dar cu eforturi, 5. Reușim să avem tot ce ne trebuie, fără mari eforturi.
27. De-a lungul luncrării voi indica numai sursa sărăciei, adică îi voi numi săraci prin resurse (constrângeri) materiale respectiv simbolice.
28. $0,16 * IBS = + 0,24 * \text{telefon} - 0,21 * \text{împrumut} + 0,20 * \text{economie} - 0,08 * \text{urban}$

Observații - Valorile numerice reprezintă R*2 și coeficienții Beta. Indicele Durbin-Watson de autocorelare a valorilor reziduale este de 1,56 și toleranțele tuturor predictorilor sunt mai mari de 0,75.

Individul își definește propria situație economică cu atât mai bine cu cât el (ea) are telefon, nu împrumută bani de la o lună la alta, reușește să

economisească lunar și locuiește în mediul rural.

29. Acestă ipoteză a fost probată printr-o analiză de regresie asemănătoare modelului R1 în care este înlocuit indicele de activitate (IA) cu numărul pensionarilor prezenți în gospodărie, care obține un coeficient beta nesemnificativ.
30. R. Rose – Who Needs Social Protection in East Europe? A Constrained Empirical Analysis of Romania, din volumul "Societies in Transition. East-Central Europe Today", Avebury, England, 1996
31. Rose distinge trei tipuri de activități economice: 1) oficiale (salarii), 2) sociale (autoconsum, transferuri sociale, schimburi intergospodării) și 3) necivile (al doilea servicii, mita, alte activități ilegale). Criticile cele mai frecvente se referă tocmai la modul de construcție al celor trei tipuri de activități economice (de exemplu, de ce al doilea servicii este n-civil și nu legal, dacă este înregistrat oficial și nu "la negru"?).

Pe baza celor trei tipuri de activități economice Rose elaborează ipoteza conform căreia în țările în tranziție predominante la nivelul gospodăriei ar fi 4 portofolii:

	În gospodărie se practică activități economice		
Portofolii economice	oficiale	sociale	necivile
Defensive	+	+	
Întreprinzătoare	+	+	+
Vulnerabile	+		
Marginale		+	+

Este de menționat că evidențele empirice pe care autorul își bazează validarea ipotezei sunt "slabe", ceea ce de altfel a indus și problemele de construcție amintite.

32. A fost probată cu ajutorul testului t.
33. Veniturile din vânzarea produselor agricole se încadrează, conform lui Rose, la categoria "necivile". Tocmai din acest motiv portofoliul săracilor prin resurse

ÎNTRÉ SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

- materiale este "marginal". Dacă acest tip de venit ar fi considerat oficial, diferența de fapt între primele două grupuri ar deveni vizibilă și la nivel teoretic, căci portofoliile celui de-al doilea grup ar fi defensive. Dincolo de considerațiile anterioare, este de menționat și "problema" referitoare la statusul ocupațional al acestor persoane. Astfel, după 1990, mai toate țările ex-socialiste au adoptat convenția conform căreia persoanele care vând produse agricole sunt înregistrate drept "persoane ocupate în servicii" și nu în agricultură, cum este încă în România. Toate acestea probleme au efecte de supraestimare a sărăciei, mai ales în mediul rural, precum și probleme de comparabilitate între structura ocupațională din România cu cea a altor țări în tranziție.
4. Ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor = (cheltuielile bănești pe produse alimentare + autoconsum metoda 1)/(cheltuielile bănești total + autoconsum metoda 1)
5. A fost probat și indicatorul - ponderea cheltuielilor pentru cultură, școală, cărti, spectacole în totalul cheltuielilor, în condițiile controlului numărului de copii din gospodărie. Ipoteza de lucru era că în gospodăriile cu copii cu cât situația materială este mai bună, cu atât se investește mai mult în copii. După cum se poate observa din tabel, ipoteza este respinsă. Este totuși probabil ca amestecul între cheltuielile pentru școală cu cele pentru cultură să fie indus acest efect.
6. Însumând suma totală cheltuită cu cea estimată drept lipsă și cu autoconsumul (metoda 1) am aflat minimul decent subiectiv (MDS). În vederea comparației, gradul de sărăcie subiectivă a fost construit folosind formula gradului de sărăcie obiectivă în care, în loc de nivelul decent teoretic (MD) este folosit acest venit considerat de către subiect drept minimul necesar pentru o viață decentă (MDS).
37. Predictorii sunt variabile de status ce singularizează și definesc subiecții celor două grupuri de săraci obiectiv. Toate variabilele sunt dihotomice: agricultor, muncitor, pensionar, urban, cel mult 10 clase, divorțat/văduv, femeie. Variabila de explicat a fost indicele bunăstării obiective IBO. Am aplicat trei analize corespunzătoare celor trei ocupații. Introducerea lor în aceeași analiză ar induce un efect nedorit de multicolinearitate.
- Pentru agricultor coeficientul R^{**2} scade la 0,28 deoarece această ocupație nu influențează starea materială obiectivă. Chiar dacă agricultorii sunt suprareprezentați astăzi nu înseamnă că a fi agricultor sporește riscul de a fi sărac (bogat). Analog pentru muncitor. O variabilă cu influență, care sporește variația explicată a situației materiale obiective este suprafața de teren agricol deținută de către subiect. Este firesc ca sporirea suprafeței de pământ deținute să conducă la o sporire a bunăstării obiective a subiectului ($R^{**2} = 0,30$, iar coeficientul beta al suprafeței de teren agricol (în ha) = 0,15 la nivelul eșantionului).
38. Dacă adăugăm și predictorul referitor la suprafața de teren agricol deținută de subiect (în ha), obținem un coeficient beta de +0,12. R^{*2} crește la 0,19, coeficienții beta prezentați rămân constanți.
39. Coeficientul beta al predictorului – suprafața de teren agricol este de + 0,22. Cum era de așteptat este mai mare decât pentru întregul eșantion sau pentru subeșantionul urban.
40. Predictorul referitor la genul respondentului obține coeficienți beta nesemnificativi în toate analizele atât asupra indicelui bunăstării (sărăciei) obiective cât și asupra gradului de sărăcie.
41. În chestionar au fost listate 10 activități care se referă atât la consumul cultural al individului cât și la participarea sa la viață

- socială: vizionarea emisiunilor de televiziune, lectură, informare din ziare și reviste, vizionarea de filme la cinematograf, vizionarea de spectacole (teatru, concert), întâlniri și petreceri cu rude și prieteni, practicarea sportului, frecvențarea bisericii, excursii la sfârșitul săptămânii și activitate politică.
42. G. Almond, S. Verba - Cultura civică, Ed.DU Style, București, 1996, p.42-59
43. A fost aplicată o analiză de discriminare, la nivelul întregului eșantion, utilizând drept predictori variabilele de status puse deja în evidență (construite ca variabile dihotomice): genul respondentului (femeie=1), vîrstă (mai puțin de 61 de ani = 1), nivel de instrucție (cel mult 10 clase = 1), mediul rezidențial (urban = 1), situația familială (divorțat sau văduv = 1). Setul de predictori utilizati au prezis corect 55,7% dintre cei care nu citesc ziarele și 87,1 dintre cei care citesc ziarele (total corect prezis = 77,2% din 1507 subiecți considerați).
- $0,83 * \text{NU citesc ziare} + 0,23 * \text{femeie} - 0,30 * \text{sub 61 de ani} + 0,60 * \text{cel mult 10 clase}$
 $+ 0,17 * \text{divorțat/văduv} - 0,40 * \text{urban}$
- Observații - Valorile numerice reprezintă centroidul factorului pentru grupul celor care NU citesc și coeficienții canonici standardizați. A rezultat un singur factor cu o valoare proprie de 0,32, chi-square 415,703 ($p=0,000$) pentru 5 grade de libertate.
44. Toți indicatorii sunt de evaluare, iar scala de răspunsuri este de la 1 = foarte proastă (scăzută), 3 = satisfăcătoare și 5 = foarte bună (ridicată). O analiză factorială a scos în evidență că sistemul de indicatori utilizat este multidimensional, dar factorii rezultați empiric se suprapun doar parțial dimensiunilor teoretice prezentate în continuare.
45. C. Zamfir (coord.), Ed. Academiei R.S.R., București, 1984, p.88.
46. Indicii covariază, dar nu se reduc la un indice global unic. Am optat pentru utilizarea acestor indici care au susținere teoretică și înțeles sociologic, în schimbul indicilor independenți care au rezultat din analiza factorială pe toți cei 27 de indicatori. Indicii au media pe eșantion egală cu zero (evaluarea este – satisfăcătoare). O valoare pozitivă (negativă) indică o evaluare pozitivă (negativă). Pentru muncă există un singur indicator – evaluarea condițiilor de muncă, care este folosit ca atare. În text, este subliniat indicatorul cu coeficientul de saturatie maxim.
47. Reprezintă și media pe eșantion a evaluării condițiilor de muncă.
48. Educația și IBS sunt corelate (Pearson = 0,30), ceea ce induce un efect de multicolinearitate. Am încalcăt această cerință tocmai pentru a prezenta ambii predictori. Au fost aplicate, însă și două analize separate, una folosind doar educația, iar una doar IBS. Rezultatele mai bune statistic sunt obținute pentru IBS.
49. În mod semnificativ mai mulți decât pe întregul eșantion.
50. Pentru a fi siguri că predictori influenți nu sunt eliberați din model au fost aplicate o serie de analize de varianță și/sau testul t de diferențiere între medii (funcție de testul Levene de omogenitate a varianței) la nivelul întregului eșantion, atât pe fiecare componentă a indicelui cât și pe indicele mediului social. Există o influență a genului dar numai asupra componentei referitoare la securitate, care nu se reflectă la nivelul indicelui sintetic. Situația este analogă pentru educație. În ceea ce privește situația familială și vîrstă acestea nu discrimină la nivelul nici unei componente și nici a indicelui. În plus, am verificat ipoteza referitoare la relația parohial - evaluarea măsurii în care

ÎNTRE SĂRĂCIE ABSOLUTĂ ȘI BUNĂSTARE

drepturile îi sunt respectate. Cele două variabile sunt independente (corelație nesemnificativă). Este de menționat de asemenea faptul că între evaluarea măsurii în care drepturile sunt respectate și educație sau informare nu există nici o relație semnificativă statistică.

51. Am verificat eliminarea caracteristicilor de status care singularizează grupul săracilor absoluiți (femeie, somaj, casnică) prin teste t și se observă la nivelul eșantionului că acestea nu constituiau surse de variație ale calității percepție a mediului politic.
52. Competența cerută de structurile politice de input este competența politică subiectivă. Se numește competent politic subiectiv un individ care crede că exercită influență asupra deciziei guvernamentale (la nivel local, în comunitate în care locuiește sau la nivel național). Influența politică a unui individ (grup) este gradul în care oficialii acționează în beneficiul individului (grupului) deoarece cred că dacă ar proceda altfel ar risca o privare de ceva. Sigur că influența politică pe care o exercită efectiv un individ și influența pe care el crede că o exercită sunt diferite. Această credință trebuie susținută, dacă nu de experiențe personale reușite măcar de experiențe reușite ale altora. Altfel spus, credința în propria influență din planul ideal - proiectiv al individului trebuie să aibă un suport oarecare în real, care să o mențină "vie". (G.Almond, S.Verba)
53. op. cit., p. 358
54. Cele două tipuri de sărăcie obiectivă reprezintă 51,9% din subeșantionul localizat în rural, prin comparație cu doar 16,1% din subiecții din mediul urban. Procentele sunt calculate din cei 637 (759) subiecți din mediul rural (urban) care au intrat în analiza de tipuri, restul fiind pierduți la analizele factoriale de determinare a indicilor bunăstării subiective sau obiective. La nivelul întregului subeșantion rural = 681 (urban = 830) procentul este de 48,5% (14,7%).
55. Toate procentele sunt calculate din totalul subiecților apartinând regiunii discutate, care în același timp au intrat în unul din cele patru tipuri (992).
56. A fost adaptată metoda (și programul SPSS) elaborată în cadrul ICCV, publicată în lucrarea Dimensiuni ale sărăciei 94, Ed.Expert, București, 1995, p.51-52. Se lucrează cu adult echivalent și se distinge (ca și în cazul nivelurilor teoretice) între urban - rural și între tipuri de familie.
57. Cantitățile sunt separate pe categorii de produse: cereale, legume, fructe, cartofi, vin, țuică, lapte (inclusiv prelucrat), carne, ouă și altele.
58. Raportul Național al Dezvoltării Umane - România 1997. Ed. Expert, București, mai 1997, p.25.